

is.Şehiremini Halk evi

HALKEVİ

C. B. P.
Şehiremini Halk evi
Eskişehir
1953

SAYI : 34

İÇİNDEKİLER

Bir Söyleşme	Dr. Sırrı Alişli
Teşkilâtı Esasiye	Necmi
Halk evleri Raporları	x x
Eskişehir Seyitgazi Kümbet	F. Ş. Yersel
Eskişehirde Folklor üzerine bir çalışma	x x
Bir kitaba dair	Dr. Şükrü
Analık duyguları	Fevziye
Pisikanaliz	Dr. N. Kutkan

Eskişehir
HALKEVİ
TARAFINDAN
ÇIKARILIR

Yazı ve Neşriyat
müdürü

Faruk Yersel

HALKEVİ

29 Şubat 936

Çıkaran : Eskişehir

HALKEVİ

Neşriyat Şubesi

Yıl : 3

Sayı : 34

Bir Söyleşme

(Türk yer yüzünün en şerefli insanıdır. Seciyesi pek
yücedir. İnsaniyete şeref veren türkün düşmanı olmak
insanlığa düşman olmaktan farksızdır.)

— Lamartin —

dört sene öncenin 19 Şubatında ideal yolcuları kendilerine, bir yurd bir yuva aradıkları zaman şimdi dönüm yılını kutluladığımız kutsal evimiz bu; dudakları kurumuş vatandaşlara kucağını açmıştı. Gönüllerinde sarsılmaz bir inanla nurlu varlıkların ebedi mirascısı olan bu memleketin aziz evladları; dört sene içinde ülkü yöndeminden kuvvetli olduğu kadar değerli adımlar ve iyi işler başarmışlardır. Her sene başarımağa uğraşmış düşünce ve yurd işleri hakkında bir birimize hesap vermek ödevinde bulunduğumuzu bildirmeğe bilmem yer varmı?

Size kendisini sevdirmeye ve sizi kendisine daha kuvvetli bağlamağa çalışan bu ideal ve ülkü yuvamız bir senelik çalışmaları hakkında ayrılmış yerinde gerekli ayarlar verecektir.

Yürüdüğümüz yolun amacı ve buna ulaşabilmek için kullanacağımız araçlar hakkında yapmak istediğimiz bu söyleşme : Önümüzdeki çalışma yılımızda üzerinde duracağımız konuların bir kısmını alacaktır.

Sizene hepimizin açılıklarını pek iyi bildiğimiz eski dönemlerden, ne ülkü duşmanlarımızın hakkımızda düşündükleri kötü şeylerden, nede tarihin bilinemeyen çağlarına kadar uzanub giden Türk soysallığından söz açacak degilim.

Olmuşları inceleyerek ileride olacakları meydana çıkarmağı kendisine Ertik edinenlerin yürüdükleri yolda yürümeğe çalışacağım. Bu yol sağlı, sollu gözlerimizi kamaşdırarak bizi aldata bilecek bir çok Parıltılarla doludur. Biz elimizden geldiği kadar bu parıltıların arkalarında çırpınan çirkinlikleride görmeğe çalışacağız.

Benim sizinle konuşabilmem için en mühim şart sizin bana ve benim size güvenim olmasındadır.

Bu güven olmadığı zaman bir birimizi kandırmağa çalışırız ki bundan ne size ve nede bana fayda gelir. Güvenlik o halde sosyal çalışmanın en sağlam olması lazım gelen inançlarından biridir.

Yolumuzda biribirimize dayanmış olarak yürürsek kuvvetimiz daha artar ve bizi sarsacaklara kudretle karşı gelebiliriz. Bunda benim şüphem olmadığı gibi sizinde şüpheniz olacağını hiç sanmam, Bir birimize inanabilmemiz için en önemli iş hepimizin erdem sahibi olmamızdır. Bu şart yarın oğullarımıza teslim edeceğimiz yurdumuzun ve devrimimizin sağlığı için en başta gelir. oğullarımıza bırakacağımız bu yurd devrimin değışmeyen kaidelerine uyarak daima ileri bir durumda olmalıdır. Bizim içinde yaşadığımız ve bizim yarattığımız devrim zamanının özel duruşları onların yarını için kendilerine daima bir dayanak olabilsin.

Yurd üzerinde hepimizin birlikte meydana gelmesine çalışacağımız şeyler arasında bilgimizin arttırılmasında ihmal edilmeyecek kadar önemlidir. Memlekete, soysallık ve sosyallığa ilişkili bilgilerimizin artması Genel bakımdan çok faydalıdır. Okuduklarımızı iyi anlamak için aklımızın ermesi gereklidir. Aklımızın ermediği şeylerle oğraşmak beyhude yere vaktin kaybe dilmesi demektir. Bu bakımda bilginlere sayğı göstermek onların dediklerini tutmak bizim için nasıl bir borç ise bilmedikleri şeylere karışarak bilir gibi görünüb düşüncelerimizi alt üst edenlerede gerek olan işi yapmak yine borcumuzdur. Yarı bilgiç adamlar memleket için bir tehlikedir. Bu yöndemden kudretimizin yetdiği kadar bilgilerimizi arttıracak ve yarı bilgiçlerle mücadele edeceğiz. Düşüncelerimizi gereği kadar geniş tutmak, bu genişlik işine devrimin yürütülmesi

lâzım olan her şeyi benimseyerek, candan severek katub yürütme işinide sağlamak zorundayız. Unutmayacağız ki işleri gönlümüzle düşündüğümüz zaman onları yapmak için bir şey kalmamış demektir.

Bir köşeye çekilüb ortalığın işlerine karışmamak bir miskinliktir. sosyetenin gidişi hakkında her insanın bir fikri vardır. Bu fikirler ya cemiyetin devrime bağlı gidişine uygundur veya değildir. Uygun olmayanlarla bizim hiç bir bağımız yokdur. Çünkü onlar yolunu şaşırılmış biçarelerdir. Bunlara karşı en önemli ödevimiz onlara elimizden geldiği kadar doğru yolu göstermek, onları kendi içimize çekmek olmalıdır.

Düşünceleri cemiyetin gidişine uygun olanlarsa gendilerinin sosyete içinde yuğurulmuş birtek olduklarına göre hamurun çeşnesine girmiş olmaları gerektir. Ohalde böyle iyi bir düşünce sahibinin etrafı aydınlatmağa çalışmayarak kendi çerçevesi içinde kalması bir gaybdır. Bu gayıb olmayı hastalık olarak kabul edenlerden bu lunduğumuz için bu gibilerini tedavi etmekde üzerimize aldığımız ödevler arasındadır. Kendi çerçevemiz içinde kaldığımız müddetçe olgunlaşmış sayılmayız. Cemiyet işleri olgunluk ister. Bu olgunluk bilgilerin iyi hazım edilmesinin işaretidir. Bu olgunlaşma düşünen insanın soysal yeteneğidir.

Bu sebebden yukarıda dedigim gibi düşünce sanılarımızı bir birimize vermeğe çalışacağız. Bir birimizin ölçülerimiz arasındaki fark bizi olgunlaştıracak en kıymetli araçlar sırasındadır. Bu suretle toplandığımız yerlerde, okuduğumuz zamanlarda hem kendimiz, hem yurdumuz için iyi fikirler, iyi işler görmüş oluruz. Her adımda bizi bekleyen vazifelerimize kalbimizin bütün temizliği ile bağlanmak ve her zaman kendi uygunluk ve kudretimizi kontrol edebilmek tek olarak varacağımız sonuçların en kuvvetlisidir. Hareketimizi kendi özbenliğimizle kontrol ederek kararlarımızı kendi sansorumuzdan geçirmek, işte ferdin sosyete karşısında yetişmesini dilediğimiz erek..

Ferdin fikir kuvveti ve cemiyete faydalı olma derecesi olmuşları inceleme yöndemine göre kıymetlenir..

Bir hekim hastasını muayene ederken hastalığı bulabilmek için hastanın söylediklerini toplar, bunları ayıklayarak hastalığın ne olduğunu değil ne olabileceğini düşünür. ferde sosyete işleri karşısında o cemiyet için ne yapması lâzım geldiğini düşünecektir. Bu aynı zamanda cemiyeti inceleme yollarını da meydana çıkaran bir aramadır, pratik hayatın kıymeti ne yapacağını değil ne yapması lazım geldiğini ayırd etmekle ölçülür.

Bütün bunlar memleketin ve dolayisile sosyetenin yükselmesi için gerek olan tinsel kuvvetleri gösterir, çünkü " Memleketin kudreti yalnız maddi üretimlerle değil, aynı zamanda tekleri birbirine bağlayan ve sosyeteyi kuvvetlendiren sosyal birlik kuvvetlerilede ölçülmek gerektir. (P. Decomps) „ O halde aramıza koyacağımız kuvvetli bağlar cemiyetin yükselmesi için kurulan tezgâhın ağırlarını öreceklere. Daha sonraki yazılarımızda birleşik ülkümüz için düşündüklerimizi yazmakta devam edeceğiz. Bu sahifeler hepimizin müşterek olgunlaşmamız bakımından gerek olan bilgileri birbirimize taşıyacak bir araç olacaktır. Buda hepimizi tek bir sonuca doğru aynı düşünce ile daha kuvvetle gösterecek yolu bize gösterecektir.

Bunun için yürüyeceğimiz yol :

Bilgimizi artırmak :

Erdemliğimizi her şeyin üstünde tutmak :

Şarlatanlığa, kozmopolitelige, ülkü düşmanlarımıza karşı savaş açmak;

Karanlıkta yürümek isteyenleri kuvvetimizin yettiği kadar aydınlığa çekmek ;

Türk devrimine ve onu kurana, başarana en temiz hislerle bağlanmak ;

En eski bir medeniyetin yaratıcısı, yarının en kuvvetli ve egemen Ulusu olan Türkü yani bir birimizi gönlümüzün bütün kuvvete sevmek ;

Ve öz olarakta :

Daima doğruya, eyiye, ileriye, yeniye gitmek ve faydalı olmağa çalışmak.

İşte biz buyuz ve böylece el birliğile devrimi yurdumuzda kökleştireceğiz ve ilerleteceğiz...

Dr. S. A.

Teşkilâtı Esasiye

KANUNUNUN TARİHİ

- *Türkiyede Meşrutiyet hareketleri ve cumuriyet -*

YAZAN : Lise Filozofî ve Sosyal Bilgiler Öğretmeni NECMİ

Bu kanunun tarihine geçmeden önce tarifini yapmak faydalı olacaktır; Teşkilâtı esasiye kanununun tarifi :

Devletin şeklini ve devleti temsil eden unsurların selâhiyet ve ödevlerini bildiren, bu unsurların aralarındaki münasebeti gösteren nihayet devletin ferde karşı hukukî durumunu tayin eden kaidelerin topu birden o devletin " Teşkilâtı esasiye „ kanununu teşkil eder.

Devletin şekli meşrutiyetmidir, yoksa cumuriyetle mi idare ediliyor, Saylav ve yürütüm kuvvetinin ödev ve salâhiyetleri nelerdir; yürütüm kuvvetine mensup Bakanlardan biri kanun yolunda gitmediğine göre kime hesap vermek zorunda kalır; Devlet yurddaşdan ne yolda ve ne şekilde vergi alır, nihayet devletin ferde karşı hukukî durumunu tayin eden kaideler nelerdir?.. Bütün bunlara cevap verecek olan kanuna „ Teşkilâtı Esasiye „ kanunu demektedir. Bu tarifi yaptıktan sonra kanunun istihalesini gözden geçirebiliriz...

Osmanlı padişahlarının biricik ülküsü hükûmettikleri Türk milletinin üzerinden geçinmektir. Her ne kadar Türk çocukları tarihte bazı padişahların devrim yapmak istediklerini görürlerse de, onların bu durumu kendi arzularile değil ulusdan görmüş oldukları mukavemet neticesidir.

Osmanlı hükümdarları zamanında bir kanun vardır. Milleti gem altına almak ve onu istediği gibi kendi arzularına uygun olarak kullanmaktadır. İşte bu ihtiyaçla hatta Osmanlı padişahlarından Fatih taç ve tahtını koruyabilmek için (kanunname) sinde, işlediği cinayeti doğru göstermek üzere :

Devlet ve milletin selâmeti namına padişahın kardeşlerini katlettirmesi caizdir şeklinde bir madde koymuştu. Bu tarihten sonra padişahların çoğu kardeşlerini ve çocuklarını vicdan ezintisi duymadan katletmekten çekinmediler. Kardeş ve çocuklarını öldürmekten kaçınmayan bu adamların milleti ezmekte tereddüt eylemeyecekleri aşikârdır.

Osman oğulları devrinde kanun fikri

1299 da İstiklâlini ilân eden Osman ve ondan sonra gelen padişahlar zamanında [Fıkıh] memleketin kanunu gibi telâkki edilmişti. Memleket genişledikçe hukuku ammeye dair kanunlar yapılmışsada bunlar hakiki ihtiyaçtan uzak ve ancak padişahların ihtirasına uygundu. Biricik amaç istilâ siyasası idi.

Birinci Süleymandan sonra alçalmanın sebepleri askerî teşkilâtımızdaki suiistimaldir. Üçüncü Murattan sonra alçalmalar başlamıştır. Padişah yalnız bir hükûmet başkanı değil, aynı zamanda halkın hayatı üzerinde istediği gibi oynayan bir adamdır.

1789 da Fransada devrim oluyor. Fakat bu devrimden örnek alınmıyordu. Her ne kadar Selim yenilik göstermek istiyorsa da, bu yeniliğin devrim fikirleriyle alâkası yoktu. Zira üçüncü Selimin orduyu tensiki gayesi, saltanatın korunmasını gözetmekte idi.

Türkiye ve Tanzimat

- 19 ncı Asrın Başında Türkiye -

Üçüncü Selimin başarmak istediği ve fakat başaramadığı devrimi yapmak isteyen ikinci Mahmudun bütün düşünceleri şahsına aittir. Kendi nüfus ve egemenliğine bozgunluk gelmemesine son derece dikkat ederdi. Padişahlara karşı gösterilmesi lâzım gelen itaat hakkında Şehislama yazdırdığı bir fetvada:

“ Emirülmüminin sakat bir habesi olsabile ana itaat etmek lâzımdır. Tebaasına cebir ve cefa ederse, bunlar sabretmelidirler; lâkin dinimübini tahrif ve tağyir ederse anı katletmek icap eder „

Fakat ikinci Mahmut Türk milletinin yüksek ruhunun bu kadar tazzeke dayanamayacağını bildiği için diğer bir yerde:

“ Bundan böyle saltanat tahtının ulus için bir korku ve dehşet saçan bir şey olmamasını ve bir istinatgâh olmasını isterim; haciz ve müsadereyi kaldırıyorum, asilerin çocuklarına babalarından kalan malların intikal etmesini bile arzu ederim „ demişti.

Bir az evvel dediğim gibi bu hakkın ulusa verilmesi keyfiyeti Sultan Mahmudun yüksek bir duygu altında kalması neticesi değil, bir zaruretin normal sonuncu idi. Nitekim bu kanunun yapıldığından on beş gün sonra ikinci Mahmudun [Çapçı] adındaki Musevi sarrafın mallarını haciz ettirmesi ve aradan bir yıl geçmez sabık [Reisülküttap Seyda efendi] nin bütün servetini kapdığıda tarihsel bir hakikattir.

İşte yurdu zulüm ve istibdat ile çeviren Mahmudun icraatı ulusu tarafından hiçde eyi olarak karşılanılmıyordu. Ondan eyi şeyler bekleyenler yese düşüyorlardı. Ahaliye gelince, Saltanatın boyunduruğundan bıkmış ve onu başlarında büyük bir belâ olarak görüyorlardı

Kendi tebasının lânetine uğrayan Mahmut bir aralık şiddetini azaltarak daha yumuşak davranmağa başladı, devlet işlerini yalnız kendi başına döndürmekten vaz geçdi. Dış işlerine ilişik olan ve o ana kadar saraya gönderilen betik ve belgelerin doğrudan doğruya [Reis efendi] ye teslim olunmasını emretti.

Diğer taraftan verilen ödevleri dolayısıyla adeta hükümdarın töre ve mutlak selâhiyetine iştirak edecek surette iki meclisin şekillendirilmesine razı oldu :

1 — Divanı ahkâmı adliye.

2 — Darı Şurayı babıali

Yapılan nizamnameler mucibince devlet işleri bu meclislerde müzakere bir karara bağlanmadıkca icra yerine konmazdı.

Mahmut istemiyerek kendi kudretinden vaz geçmiştir. Meselâ baş vekâletin ihdası, iş yarıların ayrılan vekâletlerce tevzii, hükümdara amme işlerinde kudret ve nüfusunu kırıcı bir durum meydana getirmiştir. [Divanı ahkâmı adliye] yi muttarit bir kaideye bağlamış ve aynı zamanda kültür hareketleri baş göster-

mişdir. Bu tedbirler hükümdarın mutlak egemenliğine karşı bir [ademi merkezîyet tecrübesi], meşrutîyet taslağı, mütedil bir mutlak hükümet şeklini gösteriyordu.

Tarihimizde [İdare] hususunda garplılaşma [Tanzimatı hayriye] ile başlar. Bu tarihe kadar devlet işleri ile din işleri beraber yürüdü. Herne kadar bunlar yekdiğerinden büsbütün ayrılamadı ise de dinî kaideleri serbestce tefsir etmek suretile yavaş yavaş devletin idarî ve sosyal hayatı kayıtlanmaktan kurtarılmak istendi.

Gülhane hattı hümayunu

Halkın umutsuzluk ve elemle çırpındığı devirde bir öndere ihtiyacı vardı. İşte halkın duyduğu bu ızdırabını kavriyan büyük Reşit oldu. Bu vezir Osmanlı devletinin karşı kaldığı tehlikeleri pek iyi görmüş ve anlamış idi. Her şeyden önce Avrupayı tatmin etmek, (Avrupa) devletlerinin itimadını kazanmak lüzumunu takdir ediyordu. Bu sebebdan dolayı Reşid ilk iş olarak devlet idaresinde yerleşmiş, kökleşmiş olan suiistimale ve hususile işyarların rişvet almasına karşı şiddetli tedbirler aldı. Bazı irtikâbın ve suiistimalin kaldırılması için [Reşit Paşa] nın teklif ve teşvikile [Gülhane hattı] kaleme alındı.

İkinci bir emirname ile, genel işlere bağlı olan bazı maddî menfaatlerin kaldırılmasına dair evvelce alınmış olan bir karar icra mevkiine kondu. İnhisarların kaldırılması, ecnebilere akar, ve emlak satın almalarına izin gösterilmesi gibi tedbirlerin alınması düşünöldü. Fakat elde edilen muvaffakiyetler Reşidin çalışması ile mütenasip değildi. İşyarların keyfi aidatları yerine geçmek üzere [Müvazenei umumiye] den tahsis olunan maaşlar intizamsız surette ödeniyordu. İnhisarlara gelince, bunları iltizam etmiş olan mültezimlerin bir yıllık gelirlerinin en büyük kısmını hazineye teslim etmemiş oldukları anlaşıldı.

- Sultan Mecidin Cülusu -

- Gülhane Hattı Hümayunu -

3 - VI - 1839

Adı geçen hattın esaslı hükümleri

Her padişah tahta geçdiği gün bir yazı kaleme alırdı. İşte bu yazının ismine [Hattı humayun] derler. Bu hat Gülhane köşkünde okunduğu için [Gülhane hattı hümayunu] adını almışdır. Reşit paşanın zoru ile okutulmasına müsaade edilen bu hattın hulâsası şudur :

Her kesin bildiği üzere Osmanlı devleti kuruluşundan bu tarafta [kuran] ahkâmına uygun olarak idare olunmakta idi. Bu sebebdan devletimiz en yüksek refah ve saadet derecesine ulaşmıştı. Fakat [150] seneden bu tarafta birbirini üstüne gelen gaileler ve bir çok sebeblere mebni ne din ve ne de kanun üzerine iş yapılmışdır; bunun sonuncu olarak evvelki kudret ve ululuk tükenmeğe yüz tutmuştur. Diğer taraftan şerî kanunlara uygun olarak idare olunmayan yurdların payidar olamayacağı apaçıktır. Bunu bildiğimizden biz de cülusumuzdan itibaren yurdun bayındırlığına ve fıkâraların yukarlamasına, devleti aliyemizin coğrafî durumuna ve bîtek arazisine, halkın kabiliyet ve istidatlarına göre gereken teşebbüslerde bulunmakla beş on yıl içinde istenilen şeylerin olacağını bekliyebiliriz. Tanrının yardımına sığınarak bundan böyle devletimizin idaresi hususunda bazı yeni kanunların konması gerekmişdir. Bu kanunların esaslı maddeleri canın, ırz ve namusun malın korunması, verginin tayini, askerlerin çağırılması şekli ve kullanılma süresidir; zira bir adamın yaradılışında fenalık olmasa bile, ırz ve namusdan yüksek değerde bir şey olmadığına göre onun korunması için bazı suretlere baş vuracağı şübheden uzaktır; bu hal ise devlet ve memlekete zararlı olduğu ötedenberi bellidir. İrz ve namusun korunması ile beraber ferdin yurda faydalı olacağı aşikârdır.

Malı emniyette olmadığına göre hiç kimse ne devletine ve nede milletine ısınacak ve nede yurdun bayındırlığı ile ilgili olacaktır; korunduğu takdirde yurddaş da vatan sevgisi artacak ve o nisbette çalışacaktır. Diğer taraftan yurddaşların vergi vermesi de bir zoramdır; vatanın korunması ve şenlenmesi, ancak bu borcu ödemekle imkân alanına girer. Fakat verginin alınması da önemli bir iş teşkil eder. Evvelce gelir sanılan [yedi vahit] belâsından uzaklaşmakla beraber zamanımızda [iltizam] da millet için ayrı bir belâ teşkil eylemektedir. Hele vergiyi alan bu mültezim ah-laksız bir adamsa millete büsbütün yazık olur. Bundan böyle her ferdin kendi emlak ve kudretine göre vergi borcunu doğrudan doğruya kendi verecektir; hiç bir kimseden tayin edilen vergiden

gayri bir vergi alınmaması ve devletialiyemizin deniz ve kara askerî masrafı ve sairenin kanunlarla tayin edilmesi gerektir.

Askerlikte de milletin menfaati düşünölmek gerektir : Vergi gibi askerlik ahalinin bir borcu ise de , yurdumuzda şimdiiye kadar geçmekte olan memleketin mevcut [nüfus adedi] ne bakılmiyarak kiminden kaldırılabileceğinden ziyade, kiminden eksik olarak asker istenilmek hem düzensizliğı ve hemde tarım tecim gibi işlerin durmasını gerektirir. Bundan başka yurddaşın ömrünün sonuna kadar askerlikte kalması hem bezginliğe ön verir ve hemde dö-lünü azaltır. bu sebebden dört veya beş yıl süre ile askerlik öde-vini sıralaşma yoliyle yapılması gereken haldendir.

Bundan böyle cünhâ sahiblerinin davaları şerî kanunlara uygun olarak hüküm olunmadıkca gizli ve açık ölüm muamelesi icrast caiz olmamak ve hiç kimse tarafından diğerrinin ırz ve namusuna sarkıntılık yapılmaması ve herkesin mal ve mülküne özgür olarak tasarruf etmek yolunda karışmamak gerektir ; faraza birini işlediğı suçdan onun mirascıları mesul bulunmadığından bu mirascıların malını müsadere ve veraset hakkından mahrum tutmak adalete uygun değildir. Bu maddelerin tatbiki ile bütün yurdumuza güvenlik verilmiş olacaktır. Tüze kurulu üyeleri , vekille ve devletialiyemizin büyükleri saptanacak günde toplanarak söylene gelen hususlar üzerine fikirlerini çekinmeksizin söyleyeceklerdir. Böylece can ve mal güvenliğı , vergi tayini üzerine gereken kanunlar bir yandan kararlaştırılıp ve [tanzimatı aske-riye] maddesi de [Babıseraskeri] şurasında söyleşilip her bir kanun karar altına alındıkca , mucibince işlenilmiş ola diye [hattı hümayun] nu ile onaylanacaktır. İşbu şerî kanunlar din ve devlet yurd ve milleti yeniden canlandırmak için konacağından tarafımızdan hilafına hareket edilemeyeceğine yemin edip [hirkai şerif] odasında bütün ülema ve vükelâ hazır oldukları halde [*] [kassm billah] edilecektir ; burada ülema ve vükelâya dahi yemin edeceğinden ona göre ülema ve vüzeradan elhasıl her kim olursa olsun şerî kanunlara aygırı hareket edenlerin suçları göröldükte rütbe ve hatır , gönüle bakılmiyarak cezalandırılmak bakımından

(*) Yemin etmek : Allah üzerine and içmek

ceza kanunnamesi tanzim ettirilmiş , bundan başka işyarların aylıkları yetecek derecede değilse yetecek mertebeye çıkılmasını ve bundan böyle yurdu yok eden rişvetin önüne geçilmesi gerektir. Eski usule uymiyen bu yenilikleri bütün yurdumuzun halkına bildirildiğı gibi dost geçinen devletlerin de bu yenilikleri sonsuz olarak yaşatacağıımıza şahid olmak üzere Dersadetimizde (İstanbulumuzda) oturan bütün sefirlere de resmen bildirilsin, hemen tanrımız cümlemizi başartsın, konan bu kanunların yoluna gitmeyenler tanrının lânetine uğrasın ve sonsuz olarak onum bulmasınlar.

1839 Pazar

1839 da ikinci teşrinin üçünde eski saray içinde külhane köşkünde sultan Mecid ve etrafında büyük sübaylar vükela eski kıyafetleriyle ülema, islâm olmayan cemaatların mümessilleri, elçiler heyeti hazır oldukları halde meclis kuruldu. burada os-manlılara verilen hüriyet hukuku ve teminatı taşıyan (Gülhane hat) ı adı verilen bir ad okundu. Okunan bu hatla beraber artık Türkiyede mümtaz bir sınıf bulunmayacak, demokrat ruh hakim olacaktı.

Bu işlerin önünde gelen büyük Reşid bu hattı çıkarına uygun görmeyenlerin düşmanlığını kazanıyordu. Fakat o önüne çıkan engellere aldırmadan tehlikelere göğüs germekten kaçınmadı. Gülhane hattının intişarından bir kaç ay sonra iki kişiyi keyfi surette ölüm cezasına uğratan Edirne İlbayını duruşma altına aldirmakda tereddüd eylemedi.

Bütün icraat karşısında faydası ğaib olan kimseler Reşid paşaya nefret taşıyordu. sadriazam yapılmakda olan islahattan dolayı halk arasında Reşid paşaya karşı uyanan menfi fikirlerden kurtulmak istiyor ve bu sebebden kendini açıkda tutuyordu.

Halkın en çok itiraz etlikleri nokta hıristiyanlar ile islâmların aynı hakları taşımaları üzerinedir. Hıristiyanlar ile islamlar arasında geçimsizlik kaynama derecesine geldi. Mesela İzmirde paskalya haftasında Rumlar tarafından yapılması alışılmış olan gece töreninin yasak edilmesi yoluna gidilmek lüzumunu gösterdi.

İç ve dış işlerinin buhranlı bir devrinde padişahın inancından şübhe ediliyor ve ettiği yeminden döndüğü ileri sürülüyordu. Padişahın vükelâsı ve bilhassa Reşid paşa kâfirler tarafından getirilmiş bir kâfir suretinde gösterilerek bunların kendi matbu-larını aldatmakta ve milletin değer ve onurunu aşalamakta oldukları söyleniyordu. İşte bütün bu ağır ittihamlar altında nihayet 1841 de Reşid paşa da azil olundu.

Reşid paşanın ayrılışından çok geçmeden padişah yeni bir hat kaleme alarak o dahi Gülhane hattının tatbikinde ziyade ileri geldiğini göstermek isteyordu.

Reşid paşanın ayrılmasıyla yerine Riza paşa getirilmiştir. 1841 bir sükûn devridir. İlerleme duyulur derecede değılseye bir nisbet içinde ayırd edilmektedir. Rişvet azalmış, vergi alım yolu kolaylaştırılmıştır. Diğer taraftan askerlik işinde hayli ilerileme vardı.

1845 de Mecidin (Maarifi umumiye) hakkında istediklerini yerine getirmek üzere bir (Terbiye ve tedrisatı umumiye programı) hazırlayacak hususi bir meclis teşkil edildi.

Meclis görüşmeleri sonuncu olarak bir kanun çıkarıldı. Bu kanun bir darülfünun kurulmasını ve oculların elden geldiği kadar ülemanın elinden alarak hükümet idaresine verilmesini kapsayordu. İlk oculların olduğu gibi bırakılması ve ilk öğrenimin parasız ve mecburi olduğu bildirildi. O zemana kadar adı geçmeyen, Tali Rüşdi denilen okullarda ilk öğrenim gibi parasız olacaktı. Yeni kanun yalnız ikinci Mahmud zamanında kurulan hususi oculları bilhassa işyar olacak gençler için açılmış olan Sultan Ahmed ve Süleymaniye camilerindeki dersleri, Tıbbiye okulu ile harbiye okulunu islah ediyordu.

Ne suretle tanzim edildiği genel olarak belli kalmayan ve hemen büsbütün yabancı devletlerin karışması ve yardımile meydana çıkarılan İslahat hattı humayununun iç yüzünü tahlil edelim :

İSLAHAT FERMANI

18 Şubat 1856 tarihli hattı himayununun neşri

Esaslı Hükümleri...

1839 Gülhane hattı ahkâmı, halkın tassubu ve yeniliğe karşı düşmanlıkları dolayisile, idarî sahada feyizli sonuçlar vermedi Askeri sahada semereli oldu. 30 İkinci Teşrin 1839 tarihli Gülhane hattı himayunu gibi 18 Şubat 1856 tarihli hattı himayun da (Babali) de bütün vükelâ, büyük işyarlar, Şiyhilislâm, Patrikler baham başı kaymakamı, muhtelif cemaat, erkân ve ileri gelenleri hazır buldukları halde (Mektubî Sadriâli) tarafından okundu.

1856 Kırım harbinin neticesi olan Paris konferansında Türkler idari sahada ikinci bir adım atmış ve avrupa devletleri halkasına girmiştir. Bu kongraya baş delege (Ali Paşa) beraberinde (islahat ferman) ını götürmüştür.

Fuat ve (Ali) paşaların eseri olan bu ferman Paris kongrasında nazarı dikkate alınmıştır. Bu ferman gülhane hattından daha geniş ve onda geçmeyen hatları taşımaktadır.

Bu hattan en ziyade müteessır olan Rum ve Ermeni, ruhani reisleri idi. Çünkü bunlar da eskisi gibi avamnası kendi faydalarına kullanamayacaklardı; hele patrikhane gelirinin kaldırılması bunları bütün bütün yese düşürdü.

İSLAHAT HATTININ ÖZÜ :

Kamunun can, mal ve ırz, namusunun korunması, kanunun kanun karşısında eşitliği. - Şahsî ve müşterek hukukî tasarrufa saygı beslemek; - Genel hizmet ve askerlik hizmetine bütün tebanın kabulü; - bazı idarî tahdidata tabi olmak şartile din ve kültür işlerinde hüriyet; - vergi hususunda eşitlik; - iltizam usulünün kaldırılması ve verginin dogrudan dogruya alınması - Mahkemelerde yapılan şahadetlerde eşitlik; - tebanın hakimler karşısında mahkûmiyetinden sonra ölüm cezası veya affı hususunun sırf padişahın hukukundan bulunması; mahkemelerde aleniyet ve ilâmların yayımı; suçluların mülklerini zabt ve musaderesi usulü-

nün kaldırılması; - işkence ve cisimel cezalar hakkında şiddetli nizamların kaldırılması; - Hapishane usul ve nizamlarının insanlık kaidelerine daha uygun surette tanzimi; - Muhtelit tecimsel ve cezel ve cinai davaların bütünü için muhtelit muhakim kurumu., Bu muhakimde tatbik olunacak tüzeli ve cezel kanunlar ile muhakemat usulunun tanzimi; - İslâm olmayan cemaatin yalnız mezhebî muafiyat ve imtiyazları saklanarak sair imtiyaz ve muafiyetlerinin incelenme ve tadili - Patrikhane veya islâm olmayan cemaat meclislerinin bazı hallerde hukukî davalarda haiz oldukları salâhiyetin teyidi; - ismi söylenen cemaatlar tarafından vilâyet idarî meclislerinin ve nahiyeler ile (Ahkâmı adliye) meclisinde üye bulundurması; - bütün resmî evraklarda hıristiyanlar için aşağılatıcı tabir ve lâfızların kullanılmaması, rüşvetin kaldırılması ve rüşvet irtikâp ve aşiretinin yasak edilmesi için kanun hükümlerinin şiddetle tatbiki. „

— Devamı gelecek sayıda —

Eskişehir Halkevinin

1 - 1 - 935 den 1 - 2 - 936 ya kadar Bir yıllık çalışma Raporudur.

1935 Yılı başından 1935 Yılı sonuna kadar Eskişehir Halkevi kolları aşağıdaki işleri yapmışlardır...

Dil, Tarih edebiyat Kolu

1 — Dil araştırmaları — Bu kurum Türk dili araştırma kurumunun açmış olduğu anket üzerine üç kişilik bir komite kurarak geçen yıl Ankaraya gönderdiği kelimelerden sonra araştırmalarına devam etmiş ve köycüler şubesinin yaptığı köy gezileri esnasında köylerde konuşulan sözlerle söylenen türkülerini toplamış Halkevi Mecmuasında parça parça çıkarmağa başlamıştır.

2 — Konferanslar — Bu kurum 1935 Yılı içinde kırka köyünde Faruk Şükrü tarafından Parti prensipleri hakkında dil bayramında öğretmen Alişan, Cemal ve Nuri taraflarından Türk dili ve bu dilin tarihle birlikte yürüyüşü hakkında öğretmen Alişan tarafından Namık Kemal hakkında öğretmen Necip Necati tarafından Millî ekonomi hakkında Cumhuriyet bayramında Necip Necati ve Muhittin tarafından Cumhuriyet ve rejim hakkında tasarruf haftasında öğretmen Melâhat tarafından tasarruf hakkında birer ve Doktor Nuri ile öğretmen Ömer tarafından Zehirli Gazlar hakkında ikişer ve Mimar Sinan hakkında Lise Direktörü Samih ile Mimar İzzet tarafından ikişerki topu on yedi konferans verilmiştir. Bu konferanslarda en çok İşyarlar, Sübaylar ve Sine-malarda verilenlerde halk sınıfı bulunmuştur.

3 — Dil bayramı — Dil bayramına büyük bir önemle hazırlanmış parti salonu halkla dolmuştur. Türk dilinin ilerleyişi için yapılan büyük kalkınmanın önemi anlatıldıktan sonra daha yukarıda adları geçen Alişan, Cemal, Nuri tarafından konferanslar

verilmiş ve konferanslar Halkevi dergisinde de neşir olunmuştur.

Öz türkçenin yayımı: Şube öz Türkçenin yayılması için Özel olarak okullarda çalışmakta ve öğretmenlerle temaslar yapmaktadır. Zaten öztürkçe çevrenin yıllardan beri konuştuğu bir dil olduğu için onun yayımında fazla enerji sarfını gerektiren bir engel görülmemektedir.

4 — Tarih çalışmaları — Şube zengin bir tarih havzası olan yazılı taş çevresine iki gezi yapmış bu gezilerden önemli anıtların fotoğraflarını çekmiş ve tetkiklerden alınan sonuçların yazılmasında Sakarya Gazetesi ve Halkevi dergisile yaymağa başlamıştır. Bu yazılar 8. formadan ibaret olacağı için henüz basımı bitmemiştir. Bu araştırma ile Fırıjya, Arap, Bizans, Selçuk ve Osmanlı medeniyetlerinin izlerini meydana çıkarmak için bir başlangıç hazırlanmakta ve Türk medeniyetinin Fırıjyalılara benzeyiş noktalarına da dikkat edilmektedir. şehir ve İl çevresinde bulunan tarihi eserler kültür direktörlüğü ile toplatılmakta ve bunların korunmasına önem verilmektedir. Bu kolun başkanı aynı zamanda kültür direktörü olduğundan Ankaradan gelen bildiriğe uygun ve sistematik olarak çalışmaktadır.

- AR KOLU -

1 — RESİM Arkolu 1935 yılı içinde bir resim kursu açmıştır. Bu kursun on sekiz talebesi vardır kursun çalışmaları çok iyi sonuçlar vermiştir. Talebenin izerleri yeni yapılan Halkevi salonunda bir sergi biçiminde gösterilmeğe başlanmıştır.

2 — HEYKELTRAŞ Bu kol Heykeltraşlıkta büyük bir istidat gösteren Kemal adlı bir genci himayesi altına almış eserlerini bir çok dairelere tavsiye etmiş ve kendisinin İstan' ulda okuması için delâlette bulunmuştur.

3 — MUZİK Kol geçen yıl kurduğu bando ve caz takımının ilerleyişini temin eylemiş ve bunların haftanın üç gününde intizamla çalışmalarına önem vermiştir.

Böylelikle şehir amatörlerinden yapılmış bir bando ve caz kazanmıştır son günlerde liseye öğretmen olarak gelen bir arkadaşın değerinden istifade düşünülmüş ve Temsil kolunun bu ar-

kadaş tarafından korolarda çalışdırılmasına önem verilmiştir. Batı muzikinin yayılması içinde propağandalara devam edilmektedir...

- GÖSTERİT KOLU -

4 — TEMSİL EDİLEN ESERLER 1935 yılı içinde Sakarya Kızları, Dün ve Yarın, Boşluk, Abdülkadir Zıyanın Baba bir komedi piyeslerle, İbair Refik Ahmet Nurinin Son Altesi, Faruk Nafizin Akın, Akagündüzün Mavi Yıldırım, Öz Yurd, Yaşar Nabinin Mete piyesleri bunlardan Akın üç, Mavi Yıldırım iki, Sakarya Kızları iki defa olmak üzere temsil edilmiştir. Temsil kolunun teşebbüsü üzerine aynı yıl içinde ve Halkevinin himayesi ve tertibi altında Süreyya Operetine Yayla Çocukları, İstanbul operetinde Sakarya Kızları oynattırılmıştır. Bu eserlerden Akın çok iyi başarılmış ve seyirciler üzerinde büyük bir ilgi uyandırmıştır. Akından sonra en iyi başarılanlar Sakarya Kızları dün ve yarın, Boşluk, Son altes ve özyurddur. Mete Mavi Yıldırım Baba o kadar başarılılamamıştır. Bu temsili yapanların beceriksizliğinden değil ancak bir temsilde bulunması gereken elemanların bulunmamasındandır.

2 — TEMSİL VERENLER Halkevimizde temsil verenlerin bir kısmı öğretmen diğer kısmında Bankacı, işyar ve tüccardır. Halktan temsile katılanlar bulunmaktadır. Halkevimizin temsili çok büyük bir ilgi ile karlamaktadır. Hatta bu ilgi önünde salonlarımız yetmediği için bazı temsilleri tekrarlamağa mecbur oluyoruz.

SOSYAL YARDIM KOLU

1 — Kurumlara müzahherat — Halkevi Sosyal yardım kolu nizamnamesinin işaret ettiği temellere dayanarak en önce yurdda bulunan sosyal kurumlara müzahhereti ödev tanımış ve Kızılay, Çocuk esirgeme derneği, ve yoksullara yardım, kadınlar kurumu gibi sosyetelerle temaslara gelerek bunların hazırladıkları müsamereler, Balo ve te'dansanlara yardım etmiş ve çevrede yapılacak Genel sosyal yardımların kurumların elbirliği ve ortaklama olarak yapılmasında temin edilmiştir.

2 — GENEL YARDIMLAR — 1935 Kışında bir çok yoksulların yeygisiz ve yakacaksız kaldıklarını göz önüne alan sosyal yardım kolu partinin yüksek yardımına dayanarak mahallelerde birer yardım komitesi teşkil etmiş ve bu komiteler vasıtasıyla halkın teberrülünü kabul ederek yüzlerce yoksula odun kömür ve saire dağıtmıştır.

PARA YARDIMLARI

3 — Sosyal yardım kolu kendisine ayrılan paradan yüz lira tahsis ve çocuk esirgeme derneğine birleşerek Cumhuriyet bayramında yoksul çocuklara elbise ve kundura giydirmiş ve aynı bayramda fakir okul talebelerini bir araya getirerek kendilerine bayram şerefine sıcak yemek yedirmiştir.

Bu kol birinci altıncı ayda mektebe okumağa giden iş arayan veya tedavi vesair mecburiyetler yüzünden müracaat eden yoksullara yol, yiyecek parası olarak 65 lira ve ikinci altıncı ayda 79 lira 75 kuruş sarf etmiştir. Ayrıca fakir yersiz yurdsuz ve kimsesiz bir göçmen çocuğunun Eskişehir okullarında tahsilini temin için kendilerine talebe pansiyonunda bir yer temin edilmiş ve pansiyon ücreti olan 60 lira bu koldan verilmiştir.

Halk Dersaneleri, Kurslar Kolu

1 — Açılan kurslar : on bir kurs açılmıştır.

A — 3 Almanca ,

B — 1 Fransızca

C — 1 Ticaret

Ç — 2 Dikiş

D — 2 Nakış

E — 1 Şapkacılık

F — 1 Çiçekcilik

Yekûn 11 — Bu kurslar üç aylık devrelere ayrılmıştır. Gelen talebeler sayısı.

Almanca kursuna	— 4 Kadın	67 Erkek	
Fransızca	" — 6 "	39 "	
Ticaret	" — 2 "	46 "	
Dikiş	" — 50 "		
Nakış	" — 25 "		
Şapkacılık	" — 18 "		
Çiçekcilik	" — 9 "		
	114 "	152 Yekûn	266

3 — BELGE ALANLAR : Almancadan 35 , Dikişden 2 , Şapkacılıktan 1 kişi belge almıştır. Tedrisata devam edilmektedir. Son belgeler hazırlanmış 2inci kânun içinde törenle verilmiştir. Çevrede iyi bir ilgi uyandırmıştır. Yapılan incelemelere göre şehirde mevcut hususi yurdlara nazaran talebelerin istifadeleri yüzde sekizden fazladır. Bu kurslar içinde en az rağbet gören Ticaret ve Fransızca kursları olmuştur.

4 — DİĞER İŞLER : Merkezden gelen bildirikler göz önünde tutularak Hapishanelerde bulunan yurddaşlarımızın okutulmasına önem verilmiş ve bir öğretmen gönderilerek oradaki yurddaşlarımızın okur yazarlıkları temin edildiği gibi okur yazar olanlarında bilgilerinin artırılmasına çalışılmış ve ön iş olarakta devrimin bir yurddaşa yüklettiği medeni ve siyasal bilgiler üzerinde öğütler ve konferanslar verilmiştir.

Bundan başka şehirdeki marangozlarla görüşülerek küçük marangozluk işlerinin hepishanede yapılması temin olunmuş kurslarda fakir talebeye iş gereçleri verilmiştir.

- SPOR ŞUBESİ -

1935 Yılı içindeki bu kolun çalışmaları .

1 — On bir defa komite içtimai olmuştur bu içtimaa gelenlerin adedi yüz yirmi kişidir.

2 — Beş defa umumi toplantı olup bu toplantıya gelenlerin adedi dört yüz kişidir.

3 — Cumhuriyet Halk Partisi Futbol , Şilt maçlarında komitemizin himayesi altında geçen sene başlattığı gibi bu senede devam edilmektedir.

4 — Sokak koşuları tertip edilerek bu müsabakalara bir çok gençlerin iştirak ettiklerini ve bu münasebetle gençlik arasında alletizim sporunun taammümüne çalışıldığı.

5 — Tenis kordumuzdaki faaliyet ancak hususi maçlardan ibaret kalmış olup umumileştirilmesine çalışılmakta olduğu.

6 — 19 Eylül 1934 tarihinde güreşçiler için subay evinde Gazi günü yapıldığı.

7 — Balıkesir, Bursa güreşçileri ile şehrimiz güreşçileri arasında Asri sinemada güreş müsabakaları.

8 — Ankara Çankaya ve İstanbul spor birinci Fitbul takımları ile maçlar yapıldı.

9 — Ankara Şampiyonu gençler birliği ile Futbol maçı yapıldığını.

10 — Atletizm müsabakaları yapıldığı.

11 — İdman sahasında atletizm bayramı yapıldığı.

12 — Bütün mekteplilere ve gençlere spor filmi gösterildiği.

Kitap Saray ve Yayın Kolu

1 Yayın — Bu kol çıkarmakta olduğu [Halkevi] Dergisi ile üç özlü iş üzerinde yürümektedir.

A — Mahalli tarih, dil ve kültür, Forklör tetkikleri.

B — İnkılâbın gereklerini ve ödevlerini ve inkılâbın heyecanını vatandaşlara aşılacağı yazılar.

C — Meslek yazıları, bu üç ana hat üzerinde yayım ödevini yapmak isteyen kol üyeleri köycüler şubesinde birleşerek Yakakayı, Gündüzler, Seydigazi çevresi gibi bir çok köylere yapılan gezilerde incelemelerden geri kalmamış ve elde ettikleri sonuçları muhtelif makalelerle dergide neşretmişlerdir. Ayrıca köylünün dünkü hayatını anlatır ve tam bir görgü ve geziye dayanan [Köyde Gördüklerimiz] adlı makale serisine yer verilmiş mahallin eski ve yeni tarihleri üzerinde etüdler yapılmıştır.

Türk devriminin büyüklüğünü yayım hayatında kendisine bir gidiş ve yürüyüş aydınlığı tanıyan bu kol devrimin propağanda ödevini hararetle yapmağı yadıgamamış bilhassa 30 Ağustos, 23 Nisan, 29 Birinci teşrin büyük kongre gibi günlerde fevkalade ve resimli nushalar çıkararak okuyucuların ilgisini çekmiştir.

Eskişehir belli başlı tarım çevrelerinden biri olduğu için şehirde bulunan mütehassıs tarımcılarımızın değerli hizmetlerine önem verilmiş ve kuraklık, toprağın işlenmesi ve tarım iklim incelemeleri gibi konular üzerine yazılar yazılmış aynı zamanda öğretmen arkadaşların kendi alanlarındaki tecrübe makalelerinede

yerverilmiştir. Dergi ayda bir çıktığı için yapılması ve bilinmesi gereken fikir ve hareketler için fırkamızın bir organı olan Sakarya gazetesinde istifade edilmiş ve bu gazete ilede faydalı yazılar yazdırılmıştır.

K İ T A P :

Evimizin altı yüz elli cilt kitabı vardır. Bu miktar günden güne artmaktadır. Kitapların yüzde altmışı ciltlenmiştir. Diğer kalanlarda cilde verilmiştir. Şimdiye kadar evin oturulmağa elverişli geniş bir okuma salonu bulunmadığından bu kol kitap işlerini kültür direktörlüğü ile birleşerek memleket kütüphanesinden idare etmiş gerek kendi kitaplarını ve gerek memleket kütüphanesi kitaplarını bu salonda okutmağa koymuş ve okuyanların sayılarına ait istatistik raporu ilştirilmiştir.

Bu kol Evin Genel çalışma işlerini anlatır ve bir tarihce biçiminde bir ceride vücüde getirmiştir. Ayrıca şimdiye kadar elimizdeki genel soysal ulusal vakaların intibalarını taşıyan fotoğraflardan mürekkep üç albüm hazırlanmış ve evin üyelerinin fotoğraflarında kütükleri ile birlikte toplayarak yarın için değerli olabilecek bir izer haline koymuştur. Kol hapishanedeki yurddaşlarımızın okuma ihtiyaçlarını göz önünde tutarak onlara günlük gazete ve mecmualar göndermiş seviyelerine uygun kitaplarda göndermeğe başlamıştır.

G Ö S T E R İ L E R :

Şehirdeki bütün ulusal bayramları Evimizin kütüphane ve neşriyat kolu idare etmiş ve bu bayramların sesli sözlü ve renkli olmasına çok önem verilmiş, çarşıda, parti saluounda ve genel yerlerde koydurduğu Radyolarla Ankaradaki söylev ve konferansları halka dinletilmiş ve bayramlarda bir yıl içinde odun pazarı, parti, Uray köprübaşı, İstasyon meydanları gibi yerlerde sinema ve tiyatrolarda ve temsil şubesinin temsilleri esnasında kırk kadar söylev söylenmiştir.

Bu bayramlara ait programlar ilişiktir. Halende yeni taşındığı binada radyo tesisatı yaptırmıştır.

Köycüler Kolu

1 — Köy tetkikleri - bu kol 1935 yılı içinde bir doktor bir öğretmen bir tarım mütehassıs ve içlerinde parti mensupları olmak üzere teşkil ettiği heyetlerle sulu kara ağaç, Yaka kayı, Gündüzler, Fahriye, Kara pazar, Türkmen tokat, aşağı Söğütünü yukarı Söğütünü, Taş köprü, Kümbet, Yapıldak, Yazılı kaya, Taş Kırka, Alpu köylerini birer birer gezmiş bu köylerde hüyükleri ile yakından temaslar yapmış köylünün tarımsal, sağlık sasyal durumlarını incelemiş hastalıklar üzerinde araştırmalarda bulunmuş ve bu incelemelerin sonuçlarını tesbit ederek Halkevi dergisinde neşre başlamıştır.

2 — “ Köylüyü tenvir ” köycüler kolu köylerin tarım bakımından aydınlanmağa olan ihtiyaçlarını da göz önünde tutarak hassattan biraz önce bir çok köylülere çağırılar göndermiş ve bunları toplayarak kuru ziraat ve tohumislah istasyonlarına götürmüş orada toprağın ve bir tohumun geçirdiği istihaleler kuru ziraatte alınacak tetbirler ve bunlara benzer tarım mevzuları üstünde konferanslar vermiştir.

3 — Bayramlarda - ulusal bayramlarda özel olarak Cumhuriyet bayramında köylülerimizin bu bayramlara karşı duymaları gereken ilgilerini artırmak için kendilerine bildirikler gönderilmiş şenlikler yaptırılmış ve cumhuriyet bayramında şehre çağırılan 300 atlı köylüye şölenler verilmiş kendilerile yakından temaslar yapılmıştır.

4 — “ Genel çalışmalar ” Zencirli kuyu, aşağı Söğütünü, yukarı Söğütünü, Satılmış köylerinde birer fidanlık ihdas ettirilmiş bunlara törenle ağaç diktirilmiş köy okuma odalarına elde edilen, Gazete, Mecmua ve kitaplar gönderilmiş ve 90 köyün posta kutuları tanzim edilerek mektup ve gazetelerini düzgünce almaları temin olunmuş ayrıca merkezde bir müracaat Ofisi yapılarak çarşamba günleri pazara gelen köylülerimizin mektup ve istidaları yazılmış işleri takip edilmiş ve zorlukları hal olunmuştur. Salı günü akşamları da şehire gelen köylüler fırkaya toplatılmış burada kendilerine öğütler verilmiştir.

S O N

İdare heyeti sık sıh toplantılarına devam etmekte komitelerle özlü bir iş birliği yapmakta ve yüksek partimizin kültürel bir izeri olan Halkevimizden beklenen faydaları elde etmeğe çalışmaktadır. Şimdiye kadar evimizin güzel bir binası yoktu. toplantılarımızın çoğunu partimizin salonlarında yapıyorduk. Bu defa hususi idarenin yaptırıp evimize tahsis ettiği yeni binaya geçtik, burayı döşedik düzenledik şimdiye kadar büyük ülkü yolunda evimizin hissesine düşen ödevleri yapmaktan geri kalmamış olmakla beraber yıllar geçdikcede hızımızın artacağına ve gücümüzün yükseleceğine inanmış bulunuyoruz.

HALKEVİMİZ

BİR YAŞINA DAHA GİRDİ...

Eskişehir Halkevi bir yıl dönümü daha yaşadı. Kafa ve gönül adlı engin varlığın içinde bilginin hünerli düzeni ile işlemek ödevini omuzlayan bir kurum için, bu yıl dönümü, ıraklığına yaklaşırdırıcı bir adımın kendisi idi... Bundan ötürüdürki, 23 Şubattan bir gün önce başlayan bayram töreni 24 Şubatın penbeleşmiş sabahına kadar sürdü. Cumartesi günü verilen Gösterite 400 kişi gelmişti. Pazar gününün öğlesinde, 300 yurddaş aynı salonda birikerek, Ankaradaki Konferansları dinlediler ve yukarıdaki raporu dinlediler... Bundan sonra gösterit tekrarlandı... Bu gösterit, Yerselin yazdığı [Üç adam] adlı bir piyesle bir Komedi ve altı ok tablosundan ibaretti... Altı ok altı ışık hüzmesi olarak salona doğru fıskırırken Ev çocukları bunun ne demek idğini canlı bir dille anlattılar...

Bozkurt ve Cumhuriyet marşını, yaşamanın Türklüğe mahsus bir gereği olarak dört yana haykırdılar... Daha sonra Üç adam ve Komedi temsil edildi... Cumhuriyetçi, Milliyetçi, İnkılâpçı, Layik, Halkçı, Devletçi Türkiyenin güttüğü yol, bir dil ve heyecan

ışığı ile aydınlatıldı... Komedide bol bol güldük... Nihayet , rapor bize öğrettiki Halkevi çalışmıştır. Daha pek çokta çalışacaktır... Yapılanı az gören irade, yapılacakıda az görece kadar derin, özlü ve köklüdür... Yukarıdaki raporla belirtilen işler, elbette bir başlangıç olabilirler... İş odurki bitmez... Bitmek bilmez... Sonsuzluğun enerjileri kamçılayan sonuçları, Türk çocuklarının engin gönülleri içinde bir ay yıldız olacak ve gök kupbenin ışığında ancak bu gönüllerin derinliğinde parlayacaktır.

Biz buyuz demek yetişmiyor duygumuza... Bizbu ve bundan sonraki mükemmel insan olmak istiyoruz davasıdırki, mesafeleri topuklarımızın altına alacak, başımıza muvaffakiyetin hilâlini verecektir... Raporu okurken sesi titreyen yurddaş, raporu okuduktan sonra, kuşkusuzki daha güçlü ve daha inanlı idi... Çünkü o, yeni bir dünyanın kapısından, sonsuzluğu, Türklüğe sınır olan bir varlığa bakıyordu...

Eskişehir - Seydigazi - Kumbet Battalgazi Efsanesi

Yazan : F. Ş. YERSEL

Geçenki yazılarımda , Seyit Cafer Battalın tarihsel anlamını araştırmaya çalışmışım. Bu arada , Ahmet Caferin Efsanesini karıştırmakta içimdeki üzüntünün bir borcu oldu... Battal Caferi, bize arab deye tanıtın rivayetleri bir yana atarda tarihe bakacak olursak görürüzki , bu kahraman tipin izahında, kitaplar bir sürü tezada düşmüşlerdir. Efsane bakımına gelince, pek açık olarak öğreniyoruzki, halkın dilinde tekrarlanan bu battal Cafer masalı, bir kaç veya bir tek kitapdan alınmış sözlerin topu ve eğer böyle değilse, dillerde dolaşın rivayetlerin bir kitaplaşmasından ibarettir... Ben kendi payıma aradım, taradım ve nihayet, İstanbul meşhur sahaflarında, Gazi'min menakıbei Seyit battalül, cilidül evvel diye bir kitap bula bildim..

Bu kitabı yazana bakmadan bu kitabı yazdırmanın iç halini incelemek isterdim. Fakat en birinci ödevim, bu kitap üstünde uzun boylu muhakemeler yürütmek değil, söylenenleri nakil etmekten ibaret olduğundan, şimdilik sadade geçiyorum.

Efsane diyorki...

“ Bir akşam... Arabistan çölünün sıcak bir yaz rüzgarı altında kavrulduğu bir akşam, Cebrail, yere indi... Ve Resule, Rum ülkesini kendi ümmetinin feth edeceğini söyledi.. bu bildiriğe göre, [İki yüz yıl sonra bir yiğit kopa, uzun boylu, güzel yüzlü, buğday renkli olan bu yeğit Malatya şehrinden çıka... Ve adı da Cafer ola]! , Cebrailin bildiriğine bakılırsa, bu yiğit kilisaları yıkacak, mescitler yapacak, Aliye, Hamzaya benzeyecek, haykır-

diği zaman gökdeki kuşlar yerlere dökülecektir.. ve işte bu yiğitdirki, peygamberin yarısından birinin medh eylediği Rum ülkesini alacak, islama verecektir. Cebrailin peygamber Hz. Muhammede olan bu tebşirini ashap duyunca, Abdülvehhap ayağa kalktı. Ve

— Ey resul dedi.. senin sahabelerinden her hangi bir adam, bu yiğiti görecek, onun fütûahatına şahidlik edecekmidir?... Sorğusunu sordu. İşte bu sırada Cebrail' tekrar yere indi. Kardeşi resule dediki :

— : Abdülvehhap ol yeğite erişe.. Ve Resulümün maktubunu kendisine verel... Yani Vehhap, daha iki yüz yıl yaşayacak ve Resulün mektubunu, Cafere teslim edecekti.. Bunun üzerine Muhammed Abdülvehhabın ağzına tükürdü. bu tükürük Vehhabın boğazında kaldı. çünkü emanetti.. Bundan neçe sonra peygamber öldü.. Ebûbekir, Ömer, Osman ve Alinin halifelikleride bitti.. Ve Aliyezit meydana çıktı...

Ali yezit, halafeti ğasb ettikten çok sonra, Fatma oğullarından Hasanın altıncı torunu, imam Zeynel, abidin bir gece medineneden çıktı... Bağdada geldi. bir yıl burada oturdu. ve Malatyaya gitti.. Zeynel abidin burada hatip oldu.. bir müddet sonra öldü.. Hatipligi, Abidinden oğlu Hasana verdiler.. Abidinin ikinci oğlu Hüseyin ise ğayet pehlivan idi... bunun için kendisini Malatyanın ser askeri yaptılar... Hüseyin ğayet kavğacı ve yiğitdi.. Romadan ve etraf beylerden haraç alırdı.. Hasanın arkadaşlarından birde Numan var idi.. Bu Numan er kişi idi.. Bir akşam Hüseyin ve Numan, meclisde otururlarken, Numana müjde getirdiler ve :

— Bir oğlun oldu dediler... Numan bu haberden çok sevindi.. Hüseyin bundan bir kaç gün sonra dağa, av avlamağa çıkmışdı.. Karşısına bir geyik çıktı.. Hüseyin bu geyiği yakalayıp Numanın oğluna hediye etmek istedi. Hüseyin koşdu.. Geyik kaçdı.. Ve nihayet geyik bir mağarada gözden görünmez oldu.. Hüseyin, geyiği aramak için mağaraya girince, karşısına, üstünde eğeri, ağzında gemi ile bir at çıktı.. Bu at çok güzel ve biçimli idi.. Hüseyin atı görünce hayretler içinde kaldı.. Ve böyle bir at ne-

relerde bulunur dedi.. Hüseyin bu güzel atı tutmak isteyince at ona bir çifte attı.. Ve bu sırada mağara içinden bir ses geldi :

— : Hüseyine itaat et. Henüz vakit gelmediki ben seni Cafere göndereyiml. At bu sesi duyunca uslandı Hüseyin onu yularından tutdu ve yerde saplı duran süngüyü çıkarup aldı. Süngünün üzerinde yazılar vardı.. onda peygamberin iki tutam saçıda bulunuyordu.. Hayretler içinde kalan Hüseyin atı yedeğine alarak ve kendi atına binerek yola revan oldu..

Zavallı Hüseyin, hayretten yorgun ve elindeki emanetleri kime vereyim deye düşünceli iken, bir uykuya daldı... Bu uykuda kutsal bir düş gören Hüseyine haber verdiler ki [Cafer senin oğlundur...] Bu sözleri duyan Hüseyin hemen uyandı ve şükran secdesine kapandı. Bu hadiseden bir müddet sonra Hüseyin gazinin dünyaya bir oğlu geldi. Adınada Ahmet Cafer dediler...

Bu efsanenin ne bir tarihi nede doğruluğu müjdeleyen mantıkî ve aklı bir teselsülü vardır.. Cafer Battalı, peyganberin torunlarından göstermekle değerlendirmeye çalışan efsane, başdan başa arap ve fars muhayyelesinin bir eserinden başka bir şey değildir... En dindar, en müteassıp, en dar görüşlü ve sözüm ona müvrrih olan ibni Batuta bile, Battal gaziden bahsederken, araplarda ihmal götürmez bir itiyat haline gelen ced ve baba adını kullanmamakta, ona [İbni Muhammed yahut İbni Hüseyin Cafer] gibi bir ad vermemekte, Battalın babasını yalnız Hüseyin ve kendisinede Cafer olarak zikretmektedir. Halbuki, efsanenin iddiasına göre bu kadar asil ve bu kadar şeceresi belli olan bir adamı, yalnız Cafer Battal deye anmak, Arap ve islam kavaidine isyan etmekten başka bir şey değildir... Ve şurası muhakkaktırki, bu efsaneyi arap dinliği yaratmış, fars muhayyeleside çeşnilendirmişdir... Her ne ise... Şimdi, efsanenin devamına kulağımızı çevirelem...

Malatya şehirinin seraskeri olan Hüseyin gazinin oğlu Cafer, kısa bir zamanda, sevimli bir delikanlı oldu.. Babası, Caferin genç ve körpe bir çağında dünyadan elini çekti... Kimsesiz ve özküs kalan Cafer, muhiti ile yaman bir mücadeleden sonra

kendisini şehir dışına attı.. Rum imparatorunun cengaver ve sert pehlivanları ile boğuştu.. Bir kralı tahtında esir etti, öldürdü... Kendisine, güzelliği yüzünden sulananları tarumar etti... Rum diyarına akın eyledi... İstanbul sınırlarına geldi... Boğuştu... Döğüşdü ve şehit oldu... Bütün bu gürültülü hayat içinde, Kralın kızı ile sevişti.. Onu kendisine aldı.. Şimdi bu kızın mezarı, Caferin mezarının yanı başındadır...

Efsaneye nazaran Cafer, bir araptır. İslâm tarihide onu bir arap tanımak zaafına kapılmıştır. Fakat arap olan Cafer en önce Halife Alinin torunlarından, ve bunun için kutsal bir şahsiyettir...

Her hangi bir Türk çocuğunun, kafasına, kalbine ve bileğine güvenerek, yüksek anadolu yaylalarında, yahn kılıç harp edişi, savaşması, döğüşmesi, arap ve fars kültürünün gururunu incitmez mi? O kültür ki, asırlarca Türklüğü yutmaya ve eritmeğe çalışmış, fakat bir Battal Caferin efsanevi, anlamını şuurlardan çıkarıp atamamıştır... Bu kültür için araplık ve fashlık bir gerçek ve onların dışında kalan varlıklar, birer yalandan başka birşey olamazlardı...

Bütün bu iddialara ragmen, Battal Cafer, ne Mekkede, ne Medinede, ne Irak ve İranda, bizim olan Cafer degildir.. O bam başka birisi ve Seyitgazide yatan uzun böylü Battal Caferde o birinin çok aykırı olan bir hakiki kendisidir.

Bir defa dikkat etmek lâzımdırki, Battallık, araplardan çok bizde kullanılan bir kelimedir... Arap tarihsel kahramanlarına soy ve dedelerinin adını vermeği ödev tanır... Onun için mücerred isimler yoktur. Arap Cafer, ibni Hüseyin ibni Abidin, ibni . . . İlah Caferdir... Bizim Battal Gazimiz ise, halkın içinden, yahutta karahasından fıskırmış bir Caferden ibarettir!..

Evliya Çelebi olsun, Şarle teksiye olsun, Battal Gazi hakkında yazılar yazarlarken, muhtelif tarih tenakuzlarına düşmüşler, onu halife Harunurreşit devrine mal etmişler fakat hiç bir vakit, Caferin milletini tayin edememişlerdir.. İbni Batutade, diğer müverrihlerin kumandan, serdar ve ilâh tanıdıkları Caferi, kendi başına ser azat gezip tozan, önüne gelenle cenkleşen bir döğüşmen olarak göstermiştir...

Bütün bu rivayet ve iddialardan anlıyoruzki, Cafer daha ziyade halkın çocuğudur. Kabına sığmayan bir enerjinin ifadesi ve karakterin dillenmesidir..

Ö Z ...

1 — Gerek halife Harunurreşit ve gerek ondan önceki devirlerde, Abbasilerin en büyük kumandanları Türklerden seçilirdi.

2 — Malatyaya Araplardan önce Türkler uğramışlardı...

3 — Araplar, kendilerinden olan emirlerin şeceresine çok dikkat ve itina ederlerdi... Halbuki Battal Gazide böyle bir şecere ifade eder isim farikası yoktur. İbni . . . Ebu gibi . . . Arap ve fars efsanesinin hazreti Ali ahfadından olduğunu iddia ettiği Cafer, eger hakikaten arap olsaydı, ona, düpedüz Seyit Cafer, Battal Cafer, Gazi Cafer denmezdi...

4 — Battal Gazi türbesinde mimari bakımından hiç bir Arap izi görmek mümkün degildir.. Bu türbede, Bizans mimarisini Selçuk ve Osmanlı mimarisi takip etmektedir.. Araplar için mutlak olarak peygamber evlâdından tanılan böyle kutsal bir adamın Arap zevkini ifade eder bir türbesi bulunamaz mı idi?..

5 — Menkabe gösteriyorki Battal Cafer yaman bir müslüman olmakla beraber, yaman bir de aşıktır.. O, sevmiştir... Mücadelelerini bu uğurda da yapmıştır. Ve Battal Cafer, kendi devrinin otoriteleri ile cenkleşirken, daha çok halkın temayüllerine tercüman olmuştur.

6 — Arabın kendine mal ettiği Battal Cafer kimdir bilmiyoruz, fakat Seyitgazi kasabasındaki Battal Gazi, Türk kamusunun muhayyesinde ideleşen bir tiptir... Onu tarihten ziyade, tarihi yaratan millî şuur doğurmuştur.

Battal Gazi, kamunun bir ifadesinden başka birşey olamaz, o bir destanın kendisidir!...

7 — Battal Gaziyi, Battal Gazi yapan Selçuk ve Osmanlı Türkleridir. Bunlardan önce ortada bir Battal Gazi varsada ancak Malatyadaki Hüseyinin oğlu Battal Gazidir... Türk olan Malatyanın Türk olan Caferi, önemini ancak Selçuk devrinde kazanmıştır.

8 —: Battal Caferi Türkün kafasında kutsallaşdıran vaka , mevlevinin mevlânasıdır... Bektaşilik , Aristokrat tarikatın önünde demokrat tarikat olarak dikilince , hayale şeenniyetle cevap vermek istemiş , şeenniyetten bir şiir , bir destan yaratmıştır.. Centilmen , Meclis ara , zarif görünen mevlevinin huzurunda , Deryadil , senbulist , ve realist beктаşi , Bir münzevi senfonisi değil... bir Cafer Ahmet destanı yaratmakla varlığını korumağa çalışmıştır...

9 —: Karagöz ve Haceyvat ne kadar hakiki ve tarihselse , Cafer Ahmed de o kadar hakiki ve tarihseldir... Yani bunların her ikisinde bir realitenin , bir kamo ve kitle realitesinin tarihleşmesi demektir... İkisindedede , devirlerinin menkabelerine mukavemet eden bir karakter göze çarpmaktadır. İkiside realist bir zekânın eseri , fakat aynı zamanda idealist bir iztirabın muhssalasıdır... Bütün bu sebeblere dayanarak deyebilirizki Seyit gazi kasabasında yatan Battal Ahmed , Türktür.. Onu , tarihlerdeki zaman tenakusları içinde tanımağa yeltenmek faydasızdır. Atı , kılıncı ve sevgisi ile , arzın gövdesinde hürriyete kucak açan ve hürriyetsizliği tepeleyen bu baba yiğit , Türkün o zamanki karakteristik temayüllerini yaşatmıştır.. Bu yüzdende , zamanımıza kadar dimdik , zinde ve körpe kalmıştır.

Eğer battal Caferin mezarını kazacak olursak onun içinde , ne bir arap sarığı nede bir acem seccadesi bula biliriz... Bu tümseğin altında yatan fakat daima diri duran bir şey varsa oda bizim destanımızdır... Devrim ve ulus ediplerinden biz bu destanın yeni bir çeşni ile dillenmesini bekleyyoruz...

Seyid battal gazi hakkındaki incelemelerimizi daha çok derinleştirmek , ve yukarıdada söylediğimiz gibi göze batan tarihsel aykırılıkları bulup çıkarmak mümkün isede , bunu en sona bırakıyor ve Seydigazi kasabasının üstündeki tabakaları birer birer kaldırmanın ilk teşebbüsünü bir deneme halinde yapmağa yelteniyorum. İleridede yazdığım gibi bu havzada , Firiçya , Roma ve Arap , Türk devirlerini yaşatan birer tarih kaydı mevcuttur... Battal gazi hakkındaki yazıları bitirdikten sonrada , anıt olarak

bizi kendine çeken ilk izler , oranın Manastır ile kasaba içinde bulunan kervansaraydır. Firiçyalılar zamanında , dini bir ifadesi olan bu yer , Bizans devrinde , aynı ifadeyi muhafaza etmiş , Selçuk ve Osmanlı Türklerinede bu hüviyetle intikal eylemiştir. Bize Firiçyayı hatırlatan biricik eser , onların olması ihtimali bulunan mezarlardır. Yukarıda da yazdığımız gibi bu mezarlar , birer in ve oyuk gibidir. İki tarafı sedirlidir. İçlerinde bir takım çanak , çömlek bulunmaktadır. Firiçjilerin , kim ve ne olduklarını anlaya bilmek ancak , buralarda esaslı hafriyatla kabil olacaktır. biz şimdilik kesin olarak biliyoruzki , Seyidgazi , kadim bir dini merkezdi. Bundan ötesini yine kitaplarda araştıracağız. Seyidgazi türbesine yapışık duran Manastıra gelince bu , tamamiyle Bizanslılara yahud genel olarak Rumalılara aid gibidir. Kilisa , tamamiyle taşdan yapılmıştır. Etrafında karanlık çille yerleri bulunan geniş bir salon vardır. Türbeye giren medhal yolu da uzun vederin bir dehliz halindedir. Manastırla , türbe burada omuz omuza vermiş duruyorlar. Eğer burada , gerek Firiçya ve gerek Roma ve Bizans tarihlerinin bıraktıkları izler üzerinde durursak , yaptığımız geziyi kısaltmış oluruz. Özel olarak Firiçjiler üstünde durmak için onların devlet ve istiklal havzaları olan mıntakayı biraz daha dolaşmak gerektir. onun için yolumuza devam ediyoruz.

Seydigazinin Kırka nahiyesine doğru yola çıktık. Bu yol , Cenuba doğru akan uzun ve geniş bir vadinin kumsal patikasından ibarettir. Seydisuyu yol ile birlikde , bize arkadaşlık ederek Kırkaya yaklaşıldıktan sonra sola kıvrıldı ve ayrıldı... Kırka köyü Afyon - Seydigazi hududunu çizen büyük dağ silsilesi ile Emir dağ silsilesinin ve diğer yandan Türkmen dağlarının ortasına düşmüş , oldukça geniş , fakat arızalı , dalgalı ovamsı ve yüksek bir yaylanın kenarındadır. Bu köyde , bizi tarihsel hatıralara daldıracak bir eser görülmektedir. Köylülerde buranın 70-80 yıl önce kurulduğunu söyleyorlar. Bu itibarla , Kırkada , eski tarihle yarenelige imkân bulamadık. Ancak , Türk köylüsü ile baş başa kaldık.

Kırka 150 hanelik bir köydür. Bir nahiye merkezidir. Köyün ortasında küçük bir su geçmektedir. Evleri ekseriyetle iki katlı

damları toprak, tavanları tahtasız ve açık kerestelidir. Ahır ve agıl, evlere bitişik yahud alt kattadır. Ayak yolları birer kuyu olarak avluda bulunur. Odaların içi mobilyesizdir. En mühim mübilye, bir kaç minderdir, bir kaç ot yastıktan ibarettir. Halkı yağız yüzlü, esmer kara ve melül gözlü, dinç ve gürbüzdür. Kadınları ve erkekleri, çok temiz ve eyi geyinmesini bilir insanlardır. Burada zeybek oyununa karşı derin bir ilgi vardır. Hiç bir ev yokdurki içinde bir zeybek elbisesi bulunmasın.. Kendilerine mahsus güzel ve ahenkli türküler söylerler.. On beş yirmi zeybek, sürçmeden ve bir tenpo ile oynarlar.. Ayak ve kol hareketleri aydın zeybeğini andırmakla beraber, parmak çatlattıkları, bel hareketleri, oyundaki beraberlik aydındakilerden daha başkadır, Ud, Cura ve Saz çalarlar... ne yazıkki Udla Kılarnet, Curanın yanı başında yer almışlardır. Tanrı misafirini çok severler. Bu misafirin din ve milliyetini aramağa bile lüzum görmezler. Mademki bir konuk gelmiştir, o, Kırka köyünün kalbinde salıncak kurmuş demektir. Bu sözü bana bir ihtiyar söyledi. ihtiyar şu sözleride ilave etti :

—: Kümbet tarafında bir sürü mezarlar var.. Buranın ötesi eski zamanda kralların yeri imiş, allahın her yılında bize bir kaç frenk uğrar. Dağarcığına yumurta ve yoğurt doldurur, oralara gider... Frenkler, toprağın altında bir şeyler arıyorlar.. Fakat biz hiç birinin buldum dediğini duymadık... Nemize gerek bizim... Misafir misafirdir... Soframız onlar için olduktan sonra...

İhtiyarın sözlerindeki gerçekliği, yanımdaki Alman arkadaşına gösterilen saygıdan anladım.

Oaun bir yaban olduğunu anlayınca öyle ilgilendiler öyle saygı gösterdilerki ben kendi payıma derin bir sevinç duydum... Köyün öğretmeni çok güzel Almanca biliyordu. Arkadaşımızı kendi evine götürdü. Misafir etti. Gece, yemekten sonra, oldukça geniş bir salonda bir toplantı yaptılar... Bu salonda, Öğretmenlerden başka yedi sekiz bayan daha vardı. Bayanlar biraz kenarda oturuyorlardı... Onlar türküler okudular... Oyunlar oynadılar... Diyaloglar söylediler... Yanımdaki Alman kulağıma eğilerek fısıldadı...

— Devamı 396 ncı sahifede —

Eskişehirde folklör üzerine bir çalışma...

Lohosayı ziyaret

— Geçenki nushadan devam —

1 — Lohosayı ay başısı özerinde olmiyan kadınlar görmeğe gelebilirler. Eğer kirli kadınlar gelirlerse, doğan çocuk, kızamığa benzer kızıl taneler çıkarırmış, buna "Ürfiye," ve "Mırdarlık," derler. Bunun önünü almak için, çocuğun yastığı altına makas, yahut sapan demiri korlar. Nazardan korumak için de ayrıca soğan ve sarımsak da yerleştirirler; takkesine nazarlıkta dikerler. Lohosayı "albasması," hastalığından korumak için de başına kırmızı kurdela, "maşallah," yazılı ve oyahı bir kırmızı kirep yerleştirirler.

2 — Lohosayı ziyarete gitmezden evvel komşuların ve akrabaların yemek götürmeleri âdettir; bu yemekler arasında mercimek çorbası da bulunur. Çünkü Fatma anamız: "Lohosalara mercimek çorbası götürenlere şefaet ederim;," diye buyurmuş.

3 — Birinci günü "gözün aydın," a gidilir, ikinci görüşte ayrıca hediyeler götürülür. Çocuğun beşiği veya kundağı altına para da konur. İkinci ziyaret doğumdan üç gün sonra başlar kırkına kadar devam eder.

4 — Bazı yerlerde doğumun üçüncü gecesini hocalara, akrabaya, komşulara ziyafet verilir. Bu ziyafete "üçü gecesini," derler. Sofradan kalkılıp kahveler içildikten sonra kadınlara ebe kadın, erkeklere bir başkası çocuğu gezdirir. Hocalar çocuğu yüzünden sıvazlayıp dua ederler ve herkes gezdirenin avucuna para koyar.

5 — Lohosanın anası kurtuluştan yedi gün sonra, akrabasını toplar, hep birlikte hediyelerini götürürler.

6 — Lohosa odasına girerken “tü, maşallah fetebarekâllah,, denilmezse, nazardan çocuk ve anası hastalanırmış. Bunu dedikten sonra lohosaya “geçmiş olsun,, çocuk için “ömürlü olsun,, ana ve kaynanasına “gözün aydın,, denilir.

7 — Emzikli kadınlar lohosanın, hele “yatağının,, ayak ucuna oturmaz, çocuğunu emzirirken odaya giremez.

8 — Lohosayı ilk ziyarete gidenler avuçları içinde ateşte kavrulmuş tuz tutarak lohosaya “tuzmu ağır, benmi ?,” diye sorarlar; lohosanın da “tuz ağır,, demesi eyi imiş. Kendisine ve çocuğa bununla ağırlık gelmezmiş.

9 — Lohosayı ziyarete gelenlerin temiz olmakla beraber, başları örtülü olmaz ve yanlarında kırk gününü doldurmamış çocuk bulunmaz.

10 — Aynı günde doğan çocuk ve analar, kırk gün birbirlerini görmezler.

Lohosa şerbeti, lohosa hamamı, lohosaya gelen hediyeler.

1 — Lohosa şerbeti : Karanfille kırmızı şekerden yapılmış bir şerbettir. Bir hafta zarfında ziyaret edenlere ikram edilir. Ve akrabaya konukomşuya gönderilir. Bu şerbet, lohosanın südü bol olsun diye dağıtılır. Bazı yerlerde üçüncü günden kırkıncı güne kadar ziyaretçilere bu şerbetten verilir.

2 — Lohosa hamamı : Çocuk yirmi günlük olunca “yarı kırkı yapılır. Önce çocuk, sonra anası kırklanır. Kırklanma şu suretle olur :

Bir tencere su ısıtılır; içine mercimek, nohut büyüklüğünde kırk tane taş, ile, ananın parmağındaki gümüş yüzük, boynundaki altınları, yoksa başka bir ziynet eşyası atılır, sonra bu su başka bir bakırda ılıştırılır. Lohosa kadın bu ılışmış suya iki elinin on parmağını birden iki defa sokup çıkarır; onardan yirmi olur. Bundan sonra da bu su evvelâ çocuğun, sonra lohosanın başlarından dökülür. Çocuk son defa yıkandıktan sonra bir ipliğe geçirilmiş “Çingil,, denilen leylek gagası, konularak üç tas su dökülür. Bundan sonra çocukta, anasıda gezmeğe, ziyaretlere giderler.

3 — Kırkıncı gün akraba, komşular ve dostlar davet olunarak “lohosa hamamı,, na gidilir. Kadın varlıklı ise, hepsine ziyafet çeker. O günlük hamamın bütün masrafı kendisine ait olur. Bazı davetliler yemekler ve tatlılar götürürler. Hamamda eğlentiler yapılır. Defler çalınır, ayak oyunları oynanır. Çocuk ve lohosa kırklanır. Buda yirminci gün yapılan yarı kırklanmanın aynıdır. Ancak bu defa lohosa, hazırlanan suya iki elinin parmaklarını dört defa sokub çıkarır.

4 — Lohosaya gelen hediyeler : Mevsime göre elma, armut, nar gibi meyveler.. Yağlık, yazma, mendil... Ana, baba ve yakın akraba tarafından çocuğun sağ omuzuna takılmak üzere nazarlıklar, altın ve gümüş paralar.. Küpe, bilezik gibi şeyler. Çocuğun beşiği veya kundağı altına ayrıca konan paralardır.

5 — Lohosanın anası çocuğun beşiğini ve beşik takımını hediye eder.

Süt gelmesi ve süt nine hakkında inanlar ve yapılanlar.

Südün bol gelmesi, yahut kesilirse tekrar gelmesi için yapılanlar :

1 — Ekiz doğuran kadının ayakkabından biraz çamur alınır, “Tebbetyedâ,, suresi yedi defa bu çamura okunub üflenir, bu çamur memenin etrafına sürülür.

2 — Südü gelmiyen kadın, “Mehmed,, adlı kimse bulunan yedi evden un toplar; bununla bir pide yapar, bir baş soğanla sabahleyin çobana verir; çoban bunu akşama kadar dağarcığında gezdirir. Akşam üstü çoban bu pide ile soğanı getirib kadına verir ve size süt getirdim der. Kadın bu pide ile soğanı yiyince südüde gelirmiş.

3 — Südü gelmiyen kadın üç gün sıra ile sudan geçer.

4 — Kadının memesi kocası tarafından oğulur.

5 — Kadın “süt boncuğu,, denilen bir beyaz boncuk taşır.

6 — Sabun talaş haline getirilir, göğüse konur.

7 — Tahan helvası, sütte pişirilmiş incir, haşlanmış mısır, tuzlu badem, tuzlu “ayabakan,, çekirdeği gibi şeyler yedirilir.

8 — Kırk üzüm tanesi ve üç, veya yedi incir okutulup müezzine verilir. Müezzine bu üzüm ve inciri ezan okurken cebinde bulundurur. Sonra emzikli kadına verir. Kadın bu suretle okunmuş inciri ve üzümleri yerse südü gelirmiş.

9 — Emzikli kadının her gördüğü ve kokusunu aldığı şeyler tattırılır. Tattırılmazsa istenir, hatta çalınır. Hiç olmazsa bulaşık bezi aşırılarak bununla memeye pansuman yapılır.

Süt nelerden ve niçin kesilirmiş :

1 — Emzikli kadının imrendiği yiyecek meyve, yemek, tatlıdan tatmazsa,

2 — Lohosanın ayak ucuna emzikli bir kadın oturursa,

3 — Nazar değerse;

4 — Emzikli kadın bir şeye çok üzülür, çok merak edip tasalanırsa.

5 — Çok hiddetlenirse,

6 — Lohosanın südü ve yıkandığı su bahçeye dökülür ve karıncalar içerse,

Süt nine hakkında inanlar ve yapılanlar :

1 — Tutulacak süt ninenin her şeyden evvel eyi soydan ve eyi huylu olması aranır; çünkü çocuk kimden süt içerse, ahlâkının kendisine çekeceğine inanırlar.

2 — Süt ninenin baba ve kocasının helâl kazançlı olup olmadığı tahkik olunur. Ve tutulacağı zaman kocasından izin alınır.

3 — Süt ninenin yaşı ile, ananın yaşı arasında fark olmamasına, yahut az fark bulunmasına dikkat edilir.

4 — Süt nine emzirmeden evvel her tarafı eyice yıkanır.

5 — Süt ninenin hakkı ana hakkı gibi mukaddes tanılır. Süt kardeşler arasında kaç göç olmaz, süt kardeşler birbirine yavuklanamaz.

6 — 100 dirhem süt alınır. Bir kız çocuğu akşam ezanile yatışı arasında "Elif Lâm Mim," suresini okuyup bu süde üfler. Ertesi sabah südü gelmeyen kadının ayaklarını suya koyup "su gibi südü gelsin," duasile südü içirirler.

7 — Memelere maydonos lapası korlar.

8 — Köpeklere ekmek, kuşlara yem dağıtırlar.

9 — Suyu evliya toprağından bir miktar katılarak kadına içirirler.

10 — Bir soğan kırılıp meme başlarına kapatırlar.

11 — Deve dişi döğülüp ezilerek su içinde içirilir.

12 — Havuç tohumu kaynatılıp suyu içirilir.

13 — Süt gelmemesi veya kesilmesi nazardan ileri geldiğine inanılıyorsa, yedi komşunun kapı eşiklerinden birer parça yonga alınarak ana ve evlât bununla tütsülenir, aynı zamanda kurşunda döktürülür; kurşun dökülen suya ekmek doğranır, suyun bir miktarı emzikli kadına içirilir; kalanı bir köpeğin üzerinden dökülür.

«Albastı» nin halkca tasavvur edilişi

Albağlama :

1 — Albastı, korkuntucasında görülen "hayatlet," tir. İnsan ve ekseriya al geyinmiş gelin şeklinde görünürmüş. Albasan lohosa deli gibi olur ve nihayet ölürmüş.

2 — Albastı cinlere mensup bir varlık olarak tasavvur edilir. Cinler en ziyade gelinlere ve lohosalara düşman imiş. Bunlar yalnız bırakılırsa, türlü korkunç şekillerde görünür, lohosaların hastalanmalarına, deli olmalarına sebep olurlarmış. Ekseriya oğlak, tazi, köpek şeklinde görünürmüş.

3 — Albasmasının en büyük sebebi, gelen ziyaretçiler arasında aybaşı üzerinde birinin bulunması imiş.

4 — Albasması için lohosanın başına al kurdela veya bir al bez bağlarlar; yatak etrafına urgan çevirirler, üzerine al yorgan örterler. Lohosanın burnuna katran çalınır, ezilmiş soğan koklatılır, erkeği yanında yatırılır. Erkek kadının muskası sayılır. Kadını, yanında erkeği bulunursa katiyen albasmaz.

5 — Kadın doğururken çok kan zayi ederse, "albastı," derler.

6 — Albastı olmaması için lohosanın yattığı evin bacasına bıçak, tırpan, saç ayak konulur.

7 — Albastıya "Gelincikte," derler.

8 — Lohosayı albastıdan korumak için bir hafta yalnız bırakmazlar; çocukta kırk gün yalnız bırakılmaz. Yalnız bırakmak zarureti hasıl olursa lohosanın yanına bir bıçak veya süpürge koyarlar. "Gelin olacak kızlarıda düğün haftasında yalnız bırakmazlar, güveylerde yalnız gezmezler."

9 — Kırmızı bir peçe, boğum boğum olmak üzere, yumurta, sarımsak, altın, mavi boncuk bağlanarak kapının eşiğine bağlanır. Eşiğe yalnız al bezde kaplarlar.

10 — Kadının yatağı altına kur'an, en'am, muska koyarlar.

11 — Çocuğun koynuna bir lokma ekmek kıştırılır.

12 — Lohosa ve çocuk hasta olursa mezarlık etrafında dolaştırılır; gün doğmadan değirmenin çark evinden su alınarak içirilir.

3 — Eskişehirde bir adam kırdı, çeşme başında hayvan ve insan arasında bir mahluk yakalamış "Al karısı," denilen bu mahluk "beni bırakırsan, senin eşyandan hangi evde bulunursa o eve girmem," demiş. Bunun için o adamın torunları evinden bir şey alıp lohosanın odasında bulundurlarmış.

İki lohosanın karşılaşması :

1 — Lohosalar kırklanmadan görüşemezler. Görüşürlerse çocuk "kırkbastı," ya uğrar. Bazı yerlerde "lohosa bastı," da denir. Basılan lohosanın çocuğu hastalanıb ölmüş, yahut sıksa olurmuş. Hastalanmazsa ilerde çabkın hayta olurmuş.

2 — Lohosaların görüşmesine ihtiyaç hasıl olur veya tesadüfen görüşülürse :

- A) Aralarından su dökerler.
- B) Aralarından üç iğne atarlar.
- C) Sırtsırta gelerek yüzlerini döndürürler.
- D) Süpürge sapı ile lohosaya masaj yaparlar.
- E) Çocukları değişik olarak kucaklarına alır ve öpüşürler.
- F) Dikiş iğnesi değiştirirler ve bu iğneler saklanır.
- G) Birbirlerinin ellerini öperler.
- H) Çocuklar arka arkaya yatırılır.

I) Bir parayı ortasından kırarak çocuklara takarlar.

J) Baş örtülerini değiştirirler.

K) İlk gelen lohosanın çocuğu tezekle terazide tartılır.

L) Çocukların gömlekleri çarıktan geçen su ile yıkanarak değişik geydirilir.

M) Lohosalar para veya yüzük değiştirirler.

N) Arka arkaya gelib birbirine simit verirler.

O) Basılan lohosanın çocuğu ayağa kaldırılır.

P) Çocuğu deniz aşırı bir yere götürürler.

R) Çocuk müezzinin önünde büyük bir çocuğun kucığında minareye çıkarılıb indirilir.

S) Sütleri satılarak memeleri yıkanır ve çocuklar sapan demiriyle tartılır.

T) 40 saman sapı, 40 süve bongaz çöpü, 40 üzerlik tepesi, 40 taş, yumurta kabuğu ile ölçülen ve 40 ölçek su içine konulur. Memeler bu su ile yıkandıktan sonra çocuklar emzirilir.

U) Elbise değiştirilerek çocuklara meme verilir.

V) Lohosalar dudaklarına birer iğne koyarak değiştirirler.

Y) Lohosalar birbirinin avuçlarından su içerler. Ve dudaklarına birer iğne koyarak değiştirirler.

Z) Aynı tasta su içerler. Bu suretle çocukları al kırk bastıdan kurtardıklarına inanırlar.

3 — Kırk bastıya uğrayan çocuğu yol başına çıkarırlar. İlk geçen yolcunun arabası, heğbesi dolu ise, çocuğun eyi olacağına inanırlar.

Kundak çocuğunu yalnız bırakma :

1 — Kundak çocuğu oğlan olursa yalnız bırakılabilir. Kız olursa, odada kırk gün yalnız bırakılmaz. Bırakılacak olursa, al basar cinler tarafından çarpılır veya aynı çehrede bir cin çocuğu ile değiştirilirmiş.

2 — Çocuğu yalnız bırakmak zarureti hasıl olursa :

A) Çocuğun yanına süpürge.

B) Dolu su destisi.

- C) Bıçak, anahtar, makas, her hangi bir demir parçası.
- D) Tarak.
- E) Ayna.
- F) Çocuğun başına bir tas su.
- G) Tuz.
- H) Suda sönmüş kömür.
- I) Kur'an, enam.

J) Süpürge teli, ekmek parçası, üzerlik tohumu bir çıkı yapılarak çocuğun başlığı altına konur.

3 — Kız çocuğu yalnız bırakılırsa bacadan bir alaca kuş iner çocuğu boğarmış.

4 — Cinler tarafından değiştirildiği zannedilen çocuk musalla taşı üstüne veya küllüğe yatırılarak anası tarafından üç defa "al çocuğunu,, ver çocuğumu denirmiş.

5 — Değiştirilen çocuk gittikçe siskalanırmış. Buna yalnız mezar ilâcı yapılır : Mezarlıkta bir boş mezar bulunur; çocuk buraya konulup bir müddet yalnız bırakılır.

Bu müddet zarfında çocuk ağlarsa, kendi çocuğunun geldiğine ve iyi olacağına alâmet sayılır.

Çocuğu nazardan koruma için yapılanlar :

1 — Çocuğu sağ omuzuna mavi nazar boncuğu, koltuğu altına muska konur.

2 — Kocakarılar çocuğun yüzünü, çenesini, boynunu, kollarını, göğsünü dillerile yalarlar.

3 — Mavi boncuk, katır tırnağı, kaplumbağa yumurtasının kabuğu, kurt veya köpek dişi, altın, hurma çekirdeğinden yapılmış nalın, mercan, yılan gömleği parçası, iğde çekirdeği, şap gibi şeyler bir başta sarımsak, üzerlik ve çörek otundan yapılmış bir küçük çıkıya dikilerek çocuğun sağ omuzuna iliştilir.

4 — Nazarlığa takılan altın "Maşallah,, yazılı olmalıdır.

5 — Çocuk sokağa çıkarılırken kundağına veya cebine sarımsak konur.

6 — Çocuğa gömleği ters geydirilir.

Bir Kitaba Dair...

(İnsan , bu meçhul.) (*)

Dünya harbinden sonra sosyal, ekonomik, kültürel gibi bütün müesseselerin geçirmiş olduğu büyük değişiklikler ve esaslı buhranlar bir çok tetkiklere yol açmıştır. İşi ele alan her incele-yici meseleyi kendi görüş tarzına göre incelemiş, hastalığın sebe-bini bu yolda aramıştır.

Ardı arası kesilmeyen incelemeler bu gün içinden çıkılmaz bir kütüphane halini almıştır. Geçen sene sonlarında neşredilen ve (İnsan, bu meçhul) adını taşıyan bir kitap bu alanda yazı-lan eserlerin içinde dikkat nazarını çeken bir özellik göstermek-tedir. Yazıcısı Rokfeller müessesesinde çalışan ve şimdiye kadar meslekte bir çok kıymetli araştırmalar yaparak bunların sonuç-larını zaman zaman neşreden bir doktordur : Aleksî Karel . Bu isim hekimlik dünyasına hiç yabancı değildir. Senelerdenberi cerrahi servislerinde kullanılan (Karel - Daken mayii) her he-kimin tanıdığı bir ilaçtır A. Karel, aslan Fransızdır. 1870 de doğ-muş, memleketinde tıb tahsilini yaptıktan sonra Kanadaya, ora-dan Şikago üniversitesine gitmiş, Nelin idare ettiği fizyoloji lâbo-ratuvarında çalışmıştır. Bilahara Rokfeller enstitüsüne aza olan karel araştırmalarına burada devam etmiş , 912 Nobel fizyoloji ve tıb mükâfatını kazanmıştır. Şimdiye kadar çalışmalarını mec-mualarda dağınık makaleler halinde yayan müellifin bu kitabı dünya ahvali hakkındaki umumî görüşlerini bir arada toplar. Sunai medeniyete karşı kiritiklerle doludur. Bunlar okadar kuv-vetli bir lisanla ifade edilmiştir ki okuyucuların çoğunu kolaylıkla

(*) Eskişehir Halkevi mucmuası gelecek nüshadan itibaren bu eseri tefrika halinde neşredecektir.

kendine çeker. Aşaki satırlar müellifin Pariste verdiği bir mülakattan kısaltılarak alınmıştır.

Karel, (ilim medeniyeti bize ruh dünyasının kapılarını kapamıştır) diyor. Günden güne yolunu kaybetmekte olan (insan) ı bu günkü karışık ve muğlak vaziyetinden kurtarmak maddi ve ruhi varlığını birbirine lâzım olduğu kadar tevazün halinde tutmak lâzımdır. Bu günkü buhran, ekonomik olduğu kadar belki ondan fazla sosyal ve ferdi amillere, merbuttur. Bunun için (insan) ı daha basit, daha gürültüsüz ve asude bir hayata çekerek tabii ve olması icab eden bir hale getirmelidir. hakikati görmek isteyen insan evvela benliğinde sükun tesis edebilmelidir.

Beşeriyet , şimdiye kadar , insan kütlelerinin hamlelerinden büyük bir şey kazanmış değildir. İnsan cemiyeti daima büyük adamların, kahramanların idaresiyle, ilmi idealleri, sosyal meşaleleriyle ileriye gitmiştir.

Ben şimdiye kadar teknik makaleler, ilmi hatıralar yazdım. (insan, bu meçhul) ammeye hitab eden ilk eserimdir. Bu kitapta zamanın en karışık meselelerine dair bir çok büyük adamlarla, filozof, hukukcu, tabib, alim, ekonomistlerle yaptığım samimi konuşmaların meyvasını göreceksiniz. Tesadüf beni, büyük ve gürültülü bir medeniyet dünyası içinde her sınıf ve seviyeden insanlarla temasa getirdi. Alim, cahil, zengin, fakir, rahip, dinsiz, mücrim, masumlarla görüştim. Onları tetkik ettim. Neticede bu müşahedelerimin bir terkibini yapmağı düşündüm. Bu terkib sonundaki kanaatımı şöyle formüle edebilirim: (se connaitre pour se reconstruire - kendini yeniden yapmak için evvela tanımak lâzımdır). İnsan bu günkü medeniyeti, içinde bulunduğu şerait altında takib etmeğe muktedir değildir. Ruhu ve vücudu bir birinden ayrı ve karanlık kanunlara tabi olarak yürüyor. Bu, kendisi için tehlikesiz kalamaz. onun için insan, kendini dünyaya, ve hemcinslerine bağlayan, vücudıyla ruhunu birleştiren kanunları daha yakından bilmelidir.

Ruhi faaliyetler, fizyolojik faaliyetlere merbuttur. Ruhi haletimizin bir neticesi olan uzvi tehavvüller, tezahurler vardır. Bunun

aksi olarak bir çok psikolojik hadiseler her hangi bir uzvumuzun vazife ve faaliyeti ile alâkardır. Ruhun vucutla olan kaynaşması şeklin bir heykelde mermerle olan alâka ve merbutiyetine benzer. Mermeri kırmadan şekli değiştirmek mümkün değildir.

Ruh ve vucut benim müşahede usulümün esasıdır. İnsanın bu iki hali üzerine dikkat nazarını çekmek isteyorum. İnsan üzerinde yapılan tetkikler şimdiye kadar bir ve ya bir kaç zaviyeden yapılmış, o, bir kül olarak incelenmemiştir. Psikolojik hadiselerde tetkik, uzvi hadiselerle muvazi olarak beraber yürümeli ve ilerlemelidir. Bütün hata, sosyal ve hatta siyasal işlerde mihver olarak ideoloji ve metafizik ele alınmıştır. Halbuki insanın bünyesi, strüktürü, ve insan heyeti mecmuasının istilzam ettiği şeyler ihmal edilmemelidir. Misâl olarak kadın ve feminizmi alalım: Kadınla erkek arasındaki fark, zahiri şekilde, anne olabilmek için mevcut olan teferruatta değildir. Bu fark daha derin sebeplerden geliyor. Kadın uzviyeti tenasül guddelerinin ifraz ettiği kimyevi maddelerle meşbudur. Sonra hamil, kadının psikolojik ve fizyolojik halinde değişiklikler yapar. Umumiyet itibariyle bir kadın ancak gebelikten sonradırki tam tekâmülünü bulur. Bu vazife (gebelik) onun tekâmülü için lâzım bir şeydir. Kendi vücudünden ayrılan ve kocasının da bazı anasını taşıyan çocuğun kadın uzviyetindeki tesirleri büyüktür. Kadın vücudündeki her hucre onun cinsiyetinin izini taşır. Uzvi ve asabi cihazlarda böyledir.

Bu kitabı yazarken, hareket noktamı tabii kanunlardan alarak bu yolda yürüdüm ve nihayet bu günkü medeniyetin durub dinlenmeyen sürat ve tekâmülü karşısında yeni bir (insan) yapmak lâzım olduğu kanaatına vardım. Ancak bu suretle dirki bu dev yürüyüşüne uymak mümkün olacaktır. Bunun için yapılması lâzım çok şey var . Bu, beni aynı zamanda nikbin ve bedbin yaptı. Bedbinim, görüyorumki medeniyet dünyamız tehlikeli bir meyl üzerinde kayıyor. Nikbinim, ilmin ve bilgimizin terekkesi bize bu hususta bir çok vasıta hazırlamıştır. Çare bulmak için oldukça mücehheziz.

Analık Duyguları

Yazan : Feyziye

Günün uzaklaşan ve karanlıklarda ğaib olan tatlı rengini siyah mantusuna bürünen kap kara çehreli bir gece seri adımlarla takib ediyor bu korkunç siyahlığın etkisi altında kuşlar susuyor rüzgâr fısıldaşmağa sular sessizleşmeğe başlıyordu.

Gök yüzünü kaplayan yağmur bulutları gözyaşlarını siyah örtüsü altında sessiz sessiz akıtmak isteyen bir matemzede halini almışdı. Bu yaşlar dökülse belki açılacak belki ferahlayacaktı. Fakat ağlayamıyor göz yaşlarına serbesti vermeyor derin acılarile ve matemile baş başa kalmak istiyor.

Henüz lambamı yakmamışdım odama ve gözlerime dolan karanlığın yarattığı garib haletruhiye içinde düşünmekden vahşi bir zevk duyuyor mesud insanların neşe ve lâkaydilerini uzaklaşan gündüze zavallı kafilesinide karanlık gecelere benzetiyordum. Sönen ümitler ve kararan ufuklar karşısında yaşayanlar hayatı ancak bu kadar karanlık görebilir ve ümitsizliğin verdiği yeisle kararan çehre ancak bu kadar korkunç olabilirdi.

Bu iki çebheli yaşayış ve varlığımızın acı düşünceleri altında ezilen ve uyuşan benliğimle baş başa kalmak doğru olmayacaktı hemen giyindim ve evden çıktım titrek elektirik aydınlıklarının uçuşan hayaller yarattığı dar sokaklardan geçerek hasta bir arkadaşını görmeğe gidiyordum. Bu gidişde beni üzecek: Güzinin solgun yüzü irileşen gözlerle mahzun bakışı kalbimi kanatacaktı. Fakat ne çıkar. Ben buna mühtaçım. İztırab ve acının zevk halinde tecellisini duyuyor ve işitiyorum. Belki bu bir marazı ruhiye idi fakat buna muhtacım. Karanlık bir köşeyi dönerken irkildim. Tek katlı bir evin pençerelerini kaplayan alaca perde-

lerde uzanub kısalan gölgeler sallanan bir salıncağı tatlı nağme ve ihtizarla yükselen nennide yavrusunu uyunmak için kalbin sevgi ve şefkatı dudaklarında nenni şeklinde terennüm eden anneyi anlatıyordu. Evet bu muhakkakki bir anne idi. Nenni arasında ağzından çıkan « Yavrum » sözü öyle içden öyle derinden geliyordu ki : Bu kelime bir anadan başka kimsenin ağzında bu ulviyet ve şehriyeti alamazdı.

Uyusunda büyüsün nenni

Nenni yavrum nenni

Karanlık düşüncelerimi silen bu nağmeleri tekrarlarlarken kadınlığın en bariz ve kutsal vasıflarından birini ve en değerlisini taşıyan analığın gururunu basitde olsa ocak yakan evlad yetiştirmekle en önemli ödevini yapmış olan bir kadının derin hazzini içinde duyuyorum.

Damla damla içime dolan bu sevgi veşefkat kaynağı insanlığın aciz bir varlığına kollarını açan kadın ve çocuk mefhumları karşısında benliğimi ışıklı bir aleme sürükleyordu. Bedbin düşüncelerden kurtulan dimağımın bahş etdiği hafiflikle yürüyorum. Arkadaşımın evindeyim.

Temiz keten örtülerin süslediği karyolasında yatan Güzin solgun çehresinde menekşelenen gözlerin sevinçile beni karşıladı. Narin parmaklarla nihayetlenen miniçik elini sıkarken heyecanını his ediyordum :

— Ne eyi ettinde geldin abla :

— Sana okadar ihtiyacım varki :

Mekteb sıralarında incelik ve hassasiyetile kendini sevdiren Güzinin kalbinde benimde hakiki bir abla kadar sevgim ve yerim vardı. Buna emindim. Neler bizi ayırmış beni bir ana Güzinide iki senelik evli olarak Eskişehirde birleştirmişdi.

Onu karşılayışımız baharın parlak günlerinden birine rastlamışdı. bir kuş hafifliğile basamakları sıçrayıb boynuma sarılırken halâ eski Güzindi.

Ana oluşum Güzini şaşırtmışdı. Evlilik hayatında tatbiki zaruri imiş gibi Sinema, Dans, Kabul, Ziyaret, Otomobil, Dantel, gibi pilânlara çocuk mani teşkil etmezmidir. Temiz kalpli Güzin manen zehirlenmiş çocuk ona yaşayışı alt üst eden bir ummacı halinde gösterilmişdi.

O düşünemiyor kadınlığının olgun ve verimli çağında ana olmaktan kaçıyor, kaçıyordu.

Yazlı kışlı geceli gündüzlü beş sene daha geçmiş bu yedi sene içinde çalışkan ve değerli bir mühendis olan kocası evlilik planlarını tatbik ve tatmin ettirmişdi. Fakat bu göz alıcı hayatın boşluğunu her halde anlıyorlar bize gelüb gittikçe evimizi şen cıvıltılarla dolduran masum yüzler onları kendilerine daha yaklaşıyordu. Güzin hastalanmış iki aydan beri bağlandığı yatakta hastalığının mahiyeti pekde getirilememişdi.

Karyolasına yaklaştırdığım koltuğa yerleşirken bunları düşünüyör kıvrıcık kumral saçların çerçevelediği bu güzel çehreyi tetkik ediyordum.

Güzinin yüzü derin manalar alıyor gözleri garip iltimallarla parlayordu.

Kocasıda geldi oda sevinçli idi.

Nihayet anlattılar. Güzünü iki aydır yatağa düşüren rengini solduran hastalık analığın ilk alâmetleri imiş bir aya kadar bir şey kalmayacağını yedi aya kadar ana baba olacaklarını müjdediler. Benim kadar onlarda seviniyordu bu ulvi zevki şimdiden tadıyorlardı.

Hayalim yine o mütevazi eve uzanmışdı orada uyutan ve uyuyan varlıklara Güzinin hayalide karışıyor. Güzinide beşğinin boşında yavrusunu ihtimam ve şefkatle büyüten bir anne olarak görüyor sevinçle geniş alnını okşarken metin ol Güzin annelik çok tatlıdır diyordum.

Müsterih bir uykunun verdiği dinçlikle kalktığı zaman eyiden eyiye sabah olmuşdu. Koltuklarında çantaları ile okollarına koşan yavruları yaşaran gözlerimle takib ederken ağzımdan dua şeklinde şu sözler yükseliyordu.

Koşun ve çalışın yavrularım.

Yurd ve istiklâl sizindir. Siz bu aziz yurda kanat geren yarasaları bükülmeyen kolu, ölmez mefküresi ile mahfeden kutsal varlığın « Atatürkün » çocuklarısınız. Tarihin altun yaprakları sizin varlığınızla ebedileşecek istikbali bu kaynakdan aldığınız ilhamla omuzlarınızda taşıyacaksınız.

PİSİKANALİZ

« Tahlili Ruhî » Gayri şuur ve Froidizm.

Yazan : Dr. Nuri Kutkan

Pisikanaliz; son senelerde gösterdiği yüksek açılma ve yayılma ile bu gün bize bir çok ruh muammalarının anahtarını vermiş bulunuyor.

Bu ruhî tahlille anlıyoruz ki; bizce çok basit zannedilen bir çok şeylerin ruhumuz üzerinde çok derin ve esaslı izleri vardır. Yine Pisikanaliz le bugün görüyoruz ki; birçok karışık zannettigimiz meseleler görüldüğü gibi olmayup, gayrişuurumuzun muhtelif reflekslerinden başka birşey degildir.

Birçok tanıdığımız şahısların üzerimizde bıraktıkları menfi tesirlere mukabil, tanışmadığımız, görüşmedigimiz bazı simaların sempatik yakınlığı, günlerce düşünüp, halledemedigimiz bir türlü hatırlayamadığımız birçok şeylerin, başka bir zamanda umulmadık bir yerde birden aklımıza gelivermesi; Şairlerin ilham dedikleri hal, şimdiye kadar birçok tefsirlere ragmen mahiyeti karanlık kalan uyku ve birçok meyil ve ihtiramların hakiki sebebi bugün Pisikanaliz le daha açık anlaşılmış bulunuyor.

Doktorluk, terbiye, ahlâk ve adî birçok meselelerde Pisikaliz bize çok büyük yardımlar vadediyor. Bundan başka bir çok kadın ve aile esrarı Pisikanalizle aydınlatıldığı gibi bir çok ilmi esaslardada Pisikanalizden istifade imkânı bulunmaktadır.

Bilhassa son zamanlarda (Antropoloji) ile Pisikanaliz bir birlerine çok esaslı kalkınmalar hazırlıyor, bugün Pisikanaliz ; çocuk zehniyeti ile vahşi ve ibtidai kavimlerin fanatik itikadları ve bir çok (Nevros) dediğimiz sinir hastalıklarının basit düşünce ve manasız korku ve heyecanları arasında çok yakın müşahebetler buluyor.

Bu suretle muhtelif devirlerdeki insanların muhtelif itikad, âdet ve yaşama örnekleri ile onların ibtidaî inkişaf ve tekâmülleri hakkında oldukça doğru bir kanaat edinebiliyoruz.

Doktorlukta Pisikanaliz :

Bir gün bakıyorsunuz karşınıza bir hasta çıkıyor şikâyet ettiği araz bir mide veya kalp hastası düşüncesini veriyor buna rağmen yapılan bütün uzvi tedavi verilen bütün ilâçlar boş... Ve tesirsiz kalıyor.

Nihayet görülüyor ki : Hastalık uzvi olmasından ziyade ruhi bir tesir altındadır. Yapılan sabırlı bir telkin ve ruhi tedavi çok âşikâr bir netice ile keddini gösteriyor.

Yine bir gün eli ayağı tutmaz bir mefluç karşısındasınız.

Yaptığınız tahlillerle uzvi hiçbir bozukluk bulama yorsunuz, dikkatçi bir Pisikanalizle anlaşılıyor ki Hastalık ruhi ve isterik bir haldir.

Bütün bunlar her hangi nesi edici bir sebep (Adabı muaşeret utanma, korkma) dolayısıyla gayrişuur da saklanan, hapis edilen birçok tesir kuvvet ve hislerinin hakiki çehresile meydana çıkamaması yüzünden, taklid ve şekillerini değiştirerek yaptıkları tezahürattan başka birşey degildir,

Şıkısınca, karşısındakine birşey söyleyemeyüp içini boşaltamayan bazı Bayanların kendilerini müdaffa için veya kendilerine merhamet ve açma hislerini çekmek için baş vurdukları bayılma halleride bu kabildendir.

Bulaşıcı hastalıklar vehimi, gizli günah korkusu, utanma ve buna benzer sebeplerle meydana çıkan ademi iktidar halleri, eskilerin (Büyü) dedikleri şekiller yine bu katağordendir

Pisikanalizle bu sır keşf edilince daha doğrusu Pisikanalizle bu haller hastaya itiraf ettirilince hasta kendisini bu hale sevkeden müesir kuvvet ve hislerden kurtarılmakla normal halini alabiliyor.

Terbiye ve ahlâki durumda Pisikanaliz :

Pisikanaliz bu gün gayrişuurun gizli derinliklerini inceleyerek talim ve terbiyenin bir dimag, bir zekâ meselesinden ziyade

gayri şuurumuzun zenginleştirilmesi, beslenmesi hakikatını meydana çıkarmıştır.

Ahlâk sahasında :

Bir çok menfi şahsiyetler, bir çok sakat ihtiraslar bir çok mürâi tipler Pisikanaliz karşısında iç yüzlerini saklayamazlar.

Bunların bütün hareketleri, bütün yaldızlı lafları Pisikanaliz karşısında acınacak vaziyetten başka birşey ifade etmez bunlar tatmin edilemeyen birçok hislerin sevkile ortaya fırlayan irade ve gayri şuurlarının mücadelesile sürüklenen zavallı bir gölge olmaktan ileri gidemezler. Yalancı ve yapmacık gösterileri şarlatanlıktan başka bir işe yaramaz.

Bundan başka Pisikanalizin incelediği ve bütün çıplaklığıyla meydana attığı meselelerden biride cinsiyet bozukluklarıdır, geyinme ve tuvaletlerinde, tarzı hareketlerinde kadın tiplerine benzemeğe çalışan ve böyle düşüp kalkan erkekler, Mitolojideki (Diyana) gibi erkeği her cihette kindar bir arzu ile taklide yeltenen bazı kadın numuneleri Pisikanalizce bir çok gayri şuuri sebepler ve tesirler altında kendi hakikî benliklerini kaybeden ruhi birer zafilik örnekleridir.

Adlî Sahada :

Pisikanaliz, bir çok mücrim tipleri bir günahkârdan ziyade bir ruh hastası kabul ediyor.

Bunların cemiyete faidelendirilmesi, onların şiddetle cezaya çarpılmasından ziyade kuvvetli bir tedaviden geçirilmeleri kabil olabileceği tezini müdafaa ediyor. Ve birçok cinayetlerin yapılmasındaki ruhi saiki hiçbir zaman gözden uzak tutmamalıdır. Kanaatini besliyor.

Pisikanaliz çocuklar için ayrı bir mahkeme ve ayrı hapisane istiyor onların oldukça basit gayri şuurlarını bulandırmak, bir çok fena telkin ve itiyatların orada yer bulmasına meydan vermemek lâzımdır. Aksi taktirde ileride bunlardan mükemmel Profesyonel sabıkalılar yetişecektir diyor.

Pisikanaliz bilhassa kadın, şehvet ve zevk meselelerinde bambaşka ve yeni düşünce ve görüşler ortaya atmıştır.

Froydizm de bunlardan sırası geldikçe bahsedeceğim. Görüyoruz ki : Pisikanalizin gayesi şahsın ruhunu tahlil ederek onun hakiki varlığını tanımaktır.

Her insanın en gizli sırrı gayri şuurudur.

Orada öyle derin izler, öyle eski ve tatmin edilemeyen ihtiraslar vardır ki bunlar dışarı vurulamaz ve daima şuur bunların ortaya atılmalarına mani olur. Bu, arada ve gayrişuur çarpışmaları neticesi olarak gayri şuur kendisinde hapis edilen bir çok intibalarla doludur, bir çok tedailer, bir çok insiyaklar orada şahsın hakiki hüviyetini saklar...

İşte Pisikanaliz, gayri şuurdaki bu sırları öğrenmeğe yardım eder.

Bunun için ara sıra müphem bir halde ortaya atılan kısa ve firari anlardan istifade eder. O şahsın bütün hareketlerini en ufak seciye tahavvillerini göz önünden kaçırmaz, eskiden hastayı ipnotizma ederek yarı uyanık yarı uykuda ağızdan lakırdı alırlardı bu suretle başkalarının önünde bulunduğunu bilmediğinden bir çok gizli arzular ifşa edebilirlerdi. Sonraları bu halden vazgeçilmiş hastanın müşahede ve tetkikile ara sıra yaptığı gaf ve kırdığı potların, gevezeliklerin bir çok gayri ihtiyari hataların tahlili ile yeni, yeni hükümler çıkarmak yolu kabul edilmiştir.

Bu potlar neden kırılıyor, gayri ihtiyari ağızdan kaçırılan bu aksiyonların sebebi nedir ?

Froid bunların manasız ve basit bir tesadüf olmadığını ileri sürüyor ve diyor ki : Her ruhi hadisenin açık bir manası vardır. Bu arasıra yapılan ve manasız gibi görünen hatalar yapılamayan ve meydana getirilemeyen birçok hislerin yarı kalmış arzuların vakit, vakit harice fırlamasından başka birşey değildir.

Bazen bunlar tek başına hakikaten birşey ifade etmezler fakat ekseriyetle bunların birbirilerile olan alâkaları tahlil edilince elimize kıymetli elemanlar geçebilir.

Pisikanalizin büyük bir yardımcısı daha vardır ki oda rüya dediğimiz haldir. Rüyalar şuurun sansorundan kurtularak meydana çıkan muhtelif gayri şuur tezahürleridir. Bunlar bir çok gizli

arzuların, iradenin gayri şuura tıkadığı ve zorla kapadığı bir çok hislerin ortaya atılmasıdır. Bekçi şuur uykuda dır, gayri şuur bunu fırsat bilerek kendini bir çok zapt edilemeyen tehlikeli heveslerden temizlemeğe başlar. Bunlar renkli hayaller ve tatlı gölgelerle ihtirasımızı uyuşturur ve bize yarı kalan zevklerin lezzetlerini tamamlar. Rüyada arzularımızın elinde oyuncak olur, onlar bizi bu hulyalı alemde istedikleri gibi oynatırlar fakat ufak bir uyanma ile şuur kendisine gelince ortalıkta hiçbirşey kalmaz gayri şuur kapıları tekrar kapanmıştır.

İleride bahsedeceğimiz bu rüya halleri Pisikanalize çok kıymetli bilgiler ve ip uçları verir. İrsi ruh bozukluklarında Pisikanaliz hasta ile karşı karşıyadır. Doktor az loş bir odada ve hastanın arkasındadır...

Sabırlı bir sükünla hastanın bütün söylediklerini dinler, derdinin sebebini yanlış bilen veya bilmek isteyen hasta bir sürü laf ve himciklerle bazen bir çok kaçamaklarla mütemadiyen söyler, tahlilci bu laf kırıntılarile çok yakından alâkadardır. Onları sıkı bir tetkik süzgecinden geçirir. Ve işe yarayan elemanları seçer.

Burada doktorun en mühim vazifesi hastaya zorla hasta olmadığını kabul ettirmekten ziyade hastanın kendi kendini anlaması ve kaybettiği şahsını tekrar kazanmasını temindir. Uzun bir mukavemetten sonra hasta çok derin bir kâbustan silkinir gibi muhayyalesinin ilk bozukluğa sebep olan büyük (Şok) n vuku bulduğu noktayı aydınlatmağa çalışır. Ve nihayet gayri şuurdan büyük bir ihtimamla gizlenmiş olan hakiki sebep meydana çıkarılır.

Bu suretle hasta kendisinin hakiki varlığına kavuşur.

Pisikanalizin güzelce anlaşılması için gayri şuurun bilinmesi lâzımdır. Bunun için gelecek yazımın mevzuu bize Pisikanalizden daha güzel anlatacak olan Gayri şuur ve Froidizm olacaktır...

Eskişehir - Seydigazi - Kūmbet Battalgazi Efsanesi

Yazen : F. Ş. YERSEL

— 376 nci Sahifeden kalan —

— : Fondergolç, Anadolu, Türkiyenin insan hazinesidir derdi şimdi anladım ki çok doğru söz bu...

Azizim ben toprağın neresine baksam oradan bir yiğit insan başı fişkırıyor...

Kırkda tatlı bir gece geçirdikten sonra, ertesi sabah Kūmbete doğru yöneldik. Buraya Otomobille bir saatta vardık. Kırka ile Kūmbetin arası en az yirmi beş kilometrodür. Kūmbet, uzaktan kos koca bir tümsek gibi görünüyordu... Yaklaşınca dikkat ettim. Ovada ve ovanın tam göbeğinde, yüksek bir toprak çıkıntısı ve bunun etrafında iki katlı evlerle birde Selçuk türbesi... Kūmbet hakikaten adı üstünde bir Kūmbettir.. Köye, merdivenleşmiş bir yoldan, dolana dolana çıktık... Ağanın odasına misafir olduk birer kahve içtikten sonra köyün etrafını gezmeğe başladık... Bu köy ağası, o çevrede meşhur olan yarım ağanın torunlarından imiş... Kendisini böyle tanıınca, yarım ağa hakkında bir araştırma yapmak istedim. Yarım ağa kalesi köyün şarkındadır.

YARIM AĞA

Kale tek parça bir kayadan ibaret gibidir... Bu kayanın Şark ve Garbi temamilere uçurumdur ve bu uçurum en az Seksen metro derinliğindedir. Şimalden, Kale köye bağlıdır... Cenup tarafı tatlı bir meyille, ovaya doğru inmektedir, bu kayanın göbeğine, bir ocak açılmış ve ocagın bacası da yine kayanın içinden, göklere çıkarılmıştır. Kaya üstünde taştan oyulmuş mükemmel sedirler de vardır. Şimdi Kūmbette, Yarım ağa torunlarından Hasan Hüseyin

ve Musa ağalar bulunmaktadır. Hasan Hüseyin ve Musa ağaların ikisinde ihtiyardır. Kendilerile görüştüm, yarım ağa nasıl bir adamdı diye sordum. İhtiyarlardan biri bana cevap verdi.

— : Dedemiz hem alim hemde zalimmiş !.. Kızdıklarını kayadan aşağı atarmış, çok yaşayıp morukladıktan sonra iki gözleri görmez olmuş. Fakat okadar mağrur imiş ki, bunu kimseye belli etmemiş. Bakar gör olduğundan, herkes onu görüyor sanırlarmış...

Bu sözler, benim merakımı oynattı.. Ve Yarım Ağayı öğrenmeği kendime ödev bildim. Vaktin darlığındanmi, yoksa tenbelligimdenmi bilmiyorum, Yarım ağayı Tarih kitaplarından aramıyarak halktan öğrenmeğe çalıştım.

Anlattıklarına göre Yarım ağa, bir derebegi, yahud bir deli başıdır. Kendisi Yozgadlıdır. Afyonda Molla oğlu ve Sivrihisarda yazıcı oğlu ile savaşmıştır. Yazıcı oğlu devlete asi gelmiş, Molla oğlu devlete uymuş Yarım ağa da kurnazlık ederek Molla oğlu ile birleşmiştir. Molla oğluna boyun egen Yarım ağa, en sonunda hükümetin takdirine ugramış ve bir sürü arazinin vergisini, aşarını üstüne almıştır.

Zengin ve dere begi Yarım ağa, 1215 de Camii 1225 dede minareyi yaptırmıştır. Bu zat Kumarcı oğlu ile de harp etmiştir. Bu münasebetle aydınlatalım ki bize göre, Yazıcı ve kumarcı oğulları ne kadar eşkiya iseler Yarım ağada o kadar eşkiyadır. Halende Sivrihisarda bir Yazıcı kalesi, Mehmudiye köyünde bir Kumarcı adası vardır. Kumarcı adası, Sakarya nehri ile çevrelenmiş bir mıntakadır. Molla oğluna gelince, o Afyon Karahisarındadır. Şimdi de Molla oğlu namile bir aile mevcuttur, bu aile en az Yüz kişi kadardır. Molla oğlu ile Hacı Baki oğlu, Afyon için bir efsaneye mevzu olmuşlardır. Derlerki :

Bir gün Molla oğlu ile Hacı Baki oğlu Afyonun meşhur sivri kalesine çıkmışlar... Hacı Baki oğlu sormuş :

— : Molla oğlu bu gördüğün arazi benimdir... Ya seninki neresi ?.. Molla oğlu, şimdi İzmir hattının uzandığı sahadan daha

ilerilere ve sarıça ova taraflarına bakarak cevap vermiş:

— : Şu tarafta gözün nereleri görüyorsa oraları benimdir...

Ben bu hikâyeyi pek küçük yaşta iken dinlemiştim. Sarıça ova, Kümbetin cenubuna düşer. Şimdi anlıyorumki Molla oğlu bu sözleri söylerken daha ziyade Yarım ağanın dere beylik mıntaka-sınada göz koymuştur... Netekim, zeki ve gaddar dere beyi, bir gün, halife namına zabtiyelik etmek işini de üstüne almış ve Yarım ağayı kendine bend etmiştir... Bu rivayet ve hikâyelerden ne güzel destanlar çıkar ?..

Biz ileride, Yarım ağa, Molla oğlu, Yazıcı oğlu ve Kumarcı oğlu hakkında uzun tetkikler yapmağa özenmiş bulunuyoruz. Fakat daha ileri geçmeden şimdilik, mahallin dediklerini bir araya getirelim.

Rivayete göre Yarım ağa, Kümbete 1208 de gelmiştir.. Şu hale göre Camii 7 ve minareyi 17 sene sonra yaptırmıştır, Bu adam Yozgaddan geldiği zaman, tıbkı Battal Cafer gibi kılıncına ve bileğine güvenen bir düğüşmen imiş..

Aradan az bir zaman geçtikten sonra, yiğitlik ve kabadayılığın bir sonucu olarak devletin dikkatini celbetmiş... Orada arazi almış zeamet almış, timarlık almış... Celâdetle kiyaseti birleştirmiş ve kos koca bir dere beyi olmuş!.. Şimdi onun iki kahve fincanı vardırki, cidden bakmağa değer.. Bu fincanlar bizim fincanlarımızın iki misli büyüktür. Geçen yıl bir İngiliz gelerek bu fincanlara Sekiz İngiliz lirası vermiş fakat Hüseyin ağa ret etmiştir.

Yine rivayete göre Yarım ağa, Yeniçerilerin kaldırıldığı zamanlarda, Sultan Mahmuda boyun eymiştir. Bir vakitlerde Bursa tarafında bir kavgayé memur edilmiştir.

Aceba bu kavga hangisidir ?.. Araştırırsak belki buluruz.

Köylülerde bu hususda bize, bir birini tutmaz hikâyeler anlattılar. Seksen yaşına yaklaşmış bir ihtiyara göre tanzimatın bir Yarım ağası vardırki, Bu adam asıl Yarım ağanın ikinci torunudur ve derebeylik bu adama ancak dedelerinden bir miras olarak geçmiştir.

Kümbet köyü, eski bir medeniyet harabesinin üstündedir. Bu köyün Şimal ve şarkında bir çok kasaba ve köy enkazına rastlanmaktadır. Bizans ve Firijilere aid olduğu halkın dilinde bir tekerleme haline gelecek derecede iddia olunan bu harabeleri bize yine Şarl Teksiye ile Evliya çelebi izah ediyorlar. Bu harabelerin üstüne kurulan köy ise, gerek minaresindeki tarih ve gerek halkanın rivayetlerine göre pekde eski değildir. Bu itibar ile, Yarım ağayı, tanzimattan tahminen bir asır evvele maletmek doğru olmasa gerektir. Yine köylülerin anlattıklarına göre Kümbeti kuran Yarım ağadır. Etrafdeki köylüleri, o, buraya zorla getirtmiş, yerleştirmiş, kendisine ecir etmiştir. Şu takdirde pekde eski olmayan köyün kurucusunu, köyden daha eski göstermeğe imkân yoktur. Önce eşkiyalıkla işe başladığı muhakkak olan bu adam, nihayet Mahmud devrinden, bir kaç yıl önce, fırsatlardan istifade etmiş. fakat Mahmudun derebeyleri ile olan mücadelesinde, kurnaz bir sokulğanlıkla, kendisini bir hükümet adamı gibi göstermiştir.

Esasen Yarım ağa ile muasır olan Molla oğullarında okadar eski değillerdir. Menkabede, bizi 1208 tarihinden daha uzaklara götüremiyor. Bununla beraber Yarım ağanın tarihi çevresini aydınlata bilmek için biraz kitapların içinde gezinmek zaruretini kabul ediyoruz. Ve bu işi ikinci bir makaleye bırakıyoruz.

- TÜRK -

Doğunun yellerinde ,
Dedemin nefesi var...
Batının yellerinde ,
Tarihimin sesi var...

* * *

Asyadaki tarlanın ,
İlk yağız çiftçisiyim!...
Türküm ben , bu yaylanın ,
Yılmıyan bekcisiyim!...

* * *

Doğuya ekin ekdim...
Çiçek oldu batıda...
Arza bin anıt diktim ,
İzerim var çatıda...

* * *

Tibetten attığım kol ,
Alplarda bir dal oldu...
Doğudan açdığım yol ,
İnsanlığa mal oldu!...

* * *

Kuruyunca topraklar ,
Aldım gökleri yere ,
Dökülünce yapraklar ,
Can verdim , çiydemlere!...

* * *

Ben kimim?... Sorma bunu ,
Ezelin şairiyim!...

Taniyin Türk oğlunu!...
Zencir takmaz biriyim!...

* * *

Doğuda bir yay idim...
Batıya bir ok oldum...
Kabaran bir çay idim...
Şimdi mecramı buldum!...

* * *

Açılın akıyorum ,
Işıktan bir sel gibi!...
Gökleri yakıyorum ,
Nefesden bir yel gibi ,

* * *

Ben , ben adlı çınarın ,
Köküyüm... Kütüğüyüm!...
Türklük denen pınarın ,
Kendisi , köpüğüyüm!...

* * *

Ne doğu var... Ne batı...
Her alanda ben , benim!...
Altımda tarih atı ,
Sonsuzluğa gidenim!...

F. Ş. YERSEL

al...

